תלמוד בבלי · אחרונים · פתח עינים · סדר מועד

פתח עינים על ראש השנה

רבי חיים יוסף דוד אזולאי [החיד"א]

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

פתח עינים על ראש השנה

רבי חיים יוסף דוד אזולאי [החיד"א]

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/פתח-עינים-על-ראש-השנה/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611160902 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף ב: 5
דף ג 5
דף ד 6
דף ו 11
דף ח 12
דף ח: 13
דף י: 13
דף יא 13
דף יג 16
דף טז 16
דף טז: 17
דף יז 20
דף יז: 20
דף יח 23
דף יח: 25
דף יט: 26
דף כא 27
דף כא: 29
דף כב 30
דף כב: 33
דף כג 34
דף כד 35
דף כד: 35
דף כה 35
דף כו 36
דף כו: 36
דף כז 37
דף כז: 37
דף כח: 37
דף כט 38
דף כט: 39

דף ל. 39
דף לא. 39
דף לא: 40
דף לב: 40
דף לג. 40

דף ב:

תוס' ד"ה מקיש מלכות שלמה וכו' משום דהכי הוה מעשה שמלך בניסן עכ"ל כרגע נראה לי לקוטי רבינו בצלאל כ"י וכתב על סוף דברי התוס' הללו בשם גיליון ומונין לו מיום שעמד ולהכי צריך הקשא דודאי לאו משום דעמד בניסן אלא משום דלעולם מנינן ליה מניסן דומיא דיצ"מ ע"כ והוסיף הריטב"א וא"ת א"כ מאי האי דאקשינן ויצ"מ גופה מנ"ל והא מהאי קרא מוכח דקא' מניסן למלוך שלמה ואתקש ליצ"מ מכלל דיצ"מ מניסן מנינן וי"ל דדילמא דהאי למלוך לאו אחדש שני קאי לו' שהוא שני למנינא אלא אבשנה רביעית קאי שהיא שנה ד' למלוך ובהכי מתרצא נמי קושיא קמיתא:

וממאי דמעשה דאב קדים דילמא מעשה דשבט קדים לא ס"ד וכו'. פירוש דבין אם ר"ה ניסן או תשרי מ"מ לענין לחשוב החדשים הוא מניסן וכמ"ש התוס' בסמוך ד"ה בחדש החמישי וכמ"ש בבריתא לקמן דף ז' וכפ"ז שפיר קמותיב ומשני שפיר ופשוט. ואף דהוה מצי לשנויי דאי מעשה דשבט קדים משה רבינו היתה מנוחתו באדר דשנת ארבעים ואחת ועברו הירדן בעשרה לניסן ככתוב ביהושע. מ"מ עדיפא ליה לשנויי מקרא גופיה דכתיב אחרי הכותו:

א"נ במ"ש המפרשים דהגם דאי אמרינן דמעשה שבט קדים א"כ משה רבינו נסתלק באדר של שנת אחת וארבעים מ"מ הם שנים מקוטעות וכשנחשוב כל שנה מי"ב חדשים אין כלן אלא מ' שנה וק"ל:

דף ג.

מה שמועה שמע וכו' מ"ש התוס' דממסעי דריש ורש"י לא דק בפירוש החומש ע"ש דבריהם קשים דרש"י בפירושו פ' מסעי כתב נמי כאן למדך שמיתת אהרן היא השמועה דנסתלקו ענני כבוד וכו' ע"ש ומאחר שכן מאי ק"ל שכתב פ' חקת דשמע דנסתלקו ע"כ הרי כבר הוא ז"ל פירש כוותייהו דאההוא דמסעי סמיך. ומ"ש הרב נחלת יעקב והרב נמוקי שמואל כי התוס' סוברים דשתי מלחמות הוו עש"ב אין בו כדי שביעה דפ' מסעי לא הוזכרה מלחמה ומנ"ל לתוס' דמלחמה אחרת היתה. והרב צידה לדרך פ' יתרו האריך להקשות ע"ד התוס' והרא"ם ויש קצת להשיב עליו. ויש מי שכתב דאף בלא ההוא דמסעי ל"ק מכי בא ישראל דרך האתרים לפי מ"ש הרא"ם פ' חקת במה שפירש"י שם דרך התייר הגדול שהוא הארון ע"ש וק"ל:

תניא כותיה דר' יוחנן וכו' כתבו התוס' לאו לאפוקי דר"א דהא מייתי קרא דר"א בהך בריתא ובקרא דר"א לא סגי דה"א דלשלמה ודאי וכו' להכי צריך נמי דמקיש ליצ"מ עכ"ל

לכאורה יש להרגיש מה באו התוס' ללמדנו הרי בבריתא מפורש דמייתי קרא דר"א וא"כ לאו לאפוקי ר"א והפשוט בזה דהו"א דלאפוקי ר"א אתא משום דלר"א לא אצטריך קרא אחרינא אלא מקרא דויחל לבנות וכו' לחוד יליף וכדמשמע ממאי דאמרי' אלא אמר ר"א מהכא ויחל דמוכח דהך קרא לחוד סגי ולהכי אתו התוס' לו' דלאו (ד)לאפוקי ר"א אתא. אלא דצריך להבין דמ"ט כתבו דלאו לאפוקי ר"א אתא הרי מוכח דבריתא לא אתיא כר"א דלר"א קרא דויחל סגי והברית' מייתי אינך קראי נמי. ותו דהבריתא כר"י נמי לא אתיא דר"י לא הזכיר קרא דויחל והברייתא מייתי ליה ומשמע דבלאו האי קרא לא סגי:

ואפשר לומר בכונת התוס' דבעלמא כי קאמר הש"ס תניא כוותיה איכא תרי פירושי חד תניא כותיה דהך וממילא הויא תיובתיה דאידך. וזה שני דהך בריתא טפי רווחא אליבא דחד ומשו"ה אמר תניא כוותיה ומיהו אידך נמי מצי לפרושה כוותיה. אמטו להכי כתבו התוס' דהך תניא כותיה לאו לאפוקי ר"א כלומר וליכא לאותוביה מינה וכונתם דר"י לא מייתי קרא דויחל מאחר דכתיב בענין גופיה ועליה נמי סמך וסבר דעיקר הלימוד מהקש דיצ"מ והבריתא מייתי קרא דר"א נמי. ומשו"ה ליכא לאותוביה על ר"א דאמור יאמר ר"א דכל שקלא וטריא דהש"ס ומאי דפריך הש"ס ומשני מקראי ועד אחרן קרא דויחל דמייתי הוא דמיניה ילפינן כל זה כיוונה הבריתא לאתויי כלהו קראי לאקשויי ולשנויי כדפריך ומשני הש"ס ומייתי קרא דויחל באחרונה לומר דדוקא מהאי קרא הוא דאיכא למילף. ויש פנים לזה דמייתי קרא דויחל בהדיא ולא סמיך תנא דבריתא כמו שסמך ר"י ולא הביאו משום דהוא עיקר הלימוד זה אפשר לישב הבריתא לר"א. אמנם לר"י דסבר דעיקר ילפותא מהקש יצ"מ הבריתא מרווחת יותר כיון דמייתי כל הני קראי משמע דעיקר הלימוד הקש יצ"מ ומשום דאיכא למפרך מייתי אינך קראי כסוגיין. והשתא ק"ל לתוס' לר"י דתסגי ליה קרא דויחל לחוד ולזה כתבו דסבר ר"י דיש לדחות דלשלמה ודאי וכו' להכי צריך נמי הקשא דיצ"מ ולר"א דמפיק ליה מהאי קרא לחוד י"ל כמ"ש הרשב"א בחידושיו ע"ש:

אמר רב חסדא ל"ש אלא למלכי ישראל וכו' כדי לחלוק בין מלכי ישראל למלכי א"ה. מלכי ישראל איכא למתלי ביצ"מ שיצאנו מעבדות לחרות ומלכות. אבל מלכי א"ה מתשרי שבו העולם נדון ובו עתידין לקבל את הדין. לקוטי ר"ב בשם הריטב"א:

דף ד.

והתניא האומר סלע זו לצדקה וכו' הקשו התוס' מדתנן אל תהיו כעבדים וכו' ותירצו היינו כאומות העולם שתוהין על הראשונות עכ"ל וק"ק דאי הכי מאי פריך הש"ס הרי

בלאו הא דכורש תקשי ליה ההיא דאל תהיו כעבדים ולפי התוס' מוכרח לומר דההיא באומות שתוהין ומעתה תו לא תקשי מכורש וכדפריך בתר הכי כאן בישראל כאן באומות והמקשן הוא מוכרח לשנויי הבריתא עם המשנה ומאי פריך. ואפשר דהמקשן היה מחלק סתם בין תוהא ומתחרט לאינו תוהא וק"ל מכורש דמנ"ל דתוהא ומתחרט היה על זה דמסתמא לא אמרינן דתוהא. וחדית ליה התרצן לחלק בין ישראל לא"ה דבריתא דקתני ה"ז צדיק גמור בישראל דוקא אבל א"ה ודאי תוהים ומתחרטים ומש"ה אמר דכורש כבר החמיץ דודאי תוהא ומתחרט. והתוס' נקטי למילתייהו לפי המסקנא כמבואר:

שוב ראיתי להרב מהר"י פינטו שעמד על זה ומה שתרץ יש בו הגמגום. וק"ק על הרב ז"ל שהבין דהתוס' מוקמי למתני' באומות. דאיך יתכן דמשנת חסידים לא"ה נאמרה ומ"ש התוס' היינו כאומות העולם הוא בכ"ף כלו' המשנה מיירי בישראל התוהא כמו א"ה וכן מוכח ממ"ש התוס' פ"ק דפסחים. ושם בעין יעקב מביא דברי הר"ן בחידושיו שכתב משם התוס' דמתני' דאבות בתוהא כדרך שעושין א"ה ע"ש ועיין בחידושי הלכות:

והרב מהר"ש פרימו תירץ לקושית התוס' דמתני' דאבות היינו בעושה המצות שחייב לעשותם ובהא קאמר דחובת גברא לקיים מצותיו ית' שלא ע"מ לקבל פרס. אכן אם לאחר שכבר יצא י"ח המצוה דרמיא עליה עושה תוספת כגון שכבר נתן צדקה כמצותו לפי ערכו ואח"ך אומר סלע זו לצדקה כלומר תוספת על חיובי אז שרי לעשותה בשביל שיהיה בנו וכו' עכ"ד והוא תירוץ נכון ומעין דוגמא אמרינן פ"ק דקמא דהדור מצוה ביותר משליש משל הקב"ה ופירשו רש"י ותוס' דהוא אוכל פירות בעה"ז הן בעודנו חי עש"ב:

מאי שגל אמר רבא בר לימא משמיה דרב כלבתא. ראיתי למהר"י אבראבניל בישעיה פ' מ"ה על פסו' כה אמר ה' למשיחו לכורש שנקרא כורש דהוא כלב בלשון פרסי לרמוז שינק מכלבא ונתגדל מכלבא ומייתי התם מעשה שהיה ע"ש באורך. ואפשר שמפני זה היה טבעו נמשך לשגל. והיינו דאחמיץ דבדבר שאירע לו נס וניצול מהמות כמפורש בדברי מהרי"א הנז' בה עבד איסורא:

תוס' ד"ה ג' רגלים כסדרן ומתני' דניסן ר"ה ר"ש היא והכי אמרינן לקמן דף ז' עכ"ל ק"ק דהא בסוגיין אמתני' קאי וקאמר ור"ש היא ומייתי הך ברייתא ומה חידשו התוס' ומייתו מסוגייא דלקמן. ואפשר משום דקשה דהא קתני במתני' בא' באלול ר"ה למעשר בהמה ר"א ור"ש אומרים באחד בתשרי ומדמזכיר ר"ש דקאמר מעשר בהמה באחד בתשרי א"כ מתני' דקתני באחד באלול ר"ה למעשר בהמה והוא מאחד מד' ראשי שנים לאו ר"ש

והיכי אמרי' דלרגלים הוא ר' שמעון. והא תכף קתני בא' באלול ולאו ר"ש היא כדקאמר בסמוך. לז"א דמתני' דניסן הוא ר"ש כדאמרינן לקמן דף ז' דהתם פריך הגמ' רישא וסיפא ר"ש ומציעתא ר"מ ומשני רבי היא ונסיב לה אליבא דתנאי ונמצא דמאי דקתני לרגלים דהוא בא' ניסן זהו דוקא כר"ש ולקמן מבואר דרבי היא ונסיב אליבא דתנאי ועדיין יש לדקדק דאמאי לא תפסו במ"ש בש"ס ור"ש היא שם הול"ל מתני' וכו' ר"ה ר"ש היא כדאמרינן לקמן. לכן נראה דהתוס' לא הוו גרסי כנסחא דקמן דגרסינן למיקם עליה בבל תאחר ור"ש היא דתניא וכו' אלא גירסתם היתה כהרי"ף והרא"ש דגרסי למיקם עליה בבל תאחר דתניא וכו' ע"ש ובהכי נחה שקטה האר"ש:

כסדרן וחג המצות תחילה. הרמב"ם פי"ד דמעשה הקרבנות כתב וז"ל עברו עליו ג' רגלים ולא הביא קרבנותיו וכו' הרי זה עבר בלא תעשה שנאמר ולא תאחר לשלמו אינו עובר בל"ת עד שיעברו רגלי השנה כלה עכ"ל וכתב מרן בכסף משנה וז"ל ואע"ג דסתם מתני' התם כר"ש לא חש לה רבינו משום דת"ק דבריתא פליג ור"מ וראב"י וכיון דרבים טובא פליגי עליה לא חיישינן לסתם ועוד דמשמע דרבא סבר הכי וסתם ספרי כת"ק דבריתא וכתב הר"י קורקוס עוד דאפשר דהאי סתמא דמתני' לא עדיף כולי האי דלאו האי דינא אתא לאשמועינן אלא אתא למימר דר"ה לשנים ניסן ולר"ש ר"ה לרגלים ולאו למסתם כר"ש נחית עכ"ל:

והנה מ"ש מרן דלא חש לס' מתני' כיון דסתם דברי' פליג וכו' דבריו קשים דמודעת זו דסתם מתני' הוי רבים דרבי ובית דינו אמבוה' דרבנן סתמי הכי וכל כי האי לא משגחינן בת"ק דבריתא ודעמיה. ותו דאי הכי מ"ט פסק כת"ק דברית' והא רבנן טוב' פליגי עליה וסתמ' דמתני' סתם גמור נמי פליג. ותו דכיון דעל סתם מתני' פליגי רבנן טובא. וגם על ת"ק דברית' פליגי רבנן טובא. טפי עדיף למנקט כסתם גמור דמתני' ולא כת"ק דבריתא. ותו דבכי האי גונא דתנאי דברית' כל חד דעת בפני עצמו הוא א"כ לא משכחת לפסוק הלכה דבכל סברא דנקטינן נימא רבנן טובא פליגי עליה:

ומ"ש וסתם ספרי כת"ק דבריתא קשה דהרי בספרי סוף פ' ראה שנינו וז"ל ר' שמואל אומר אין ת"ל חג הסוכות שבו מדבר הכתוב אלא מה ת"ל חג הסוכות מלמד שאינו עובר בבל תאחר עד שיעברו כל רגלי השנה עכ"ל ואין בספרי שם ולא בפ' תצא בריתא אחרת בזמן בל תאחר ובריתא זו דכתוב ר' שמואל נראה לי ההדיוט דהוא ט"ס וצ"ל ר' שמעון אומר. וכן מצאתי דגריס בילקוט דמייתי בריתא דספרי הנז' וגריס ר' שמעון אומר ע"ש וכן הוא בפסיקתא דידוע דמייתי ברייתי דת"כ וספרי ומייתי לזו בשם ר' שמעון. ומ"ש שיעברו כל רגלי השנה פי' כסדרן דהא יליף מדהוצרך לכתוב חג הסוכות דמה ת"ל

שבו דיבר הכתוב כדקאמר בסוגיין. וא"כ ליכא סתם בספרי כת"ק דבריתא ולא מייתי אלא סברת ר"ש כמדובר ואיך כתב מרן וסתם ספרי כת"ק דבריתא. גם מ"ש מרן בשם מהר"י קורקוס דבריו חלושים קצת דאי לאו למסתם הול"ל בא' בניסן ר"ה למלכים ר"ש אומר אף לרגלי' ומה גם למאי דקאמר בש"ס רבי היא ונסיב לה אליבא דתנאי משמע דלמסתם אתי:

ומ"ש עוד מרן ועוד דמשמע דרבא סבר הכי. הנה ראיתי להרב לחם משנה פ"א דחגיגה דין ז' שבתוך דבריו כתב דהרמב"ם פסק כרבנן דהיכא דעברי ג' רגלים עובר בבל תאחר וכתב עוד דהסמ"ג לאוין של"א פסק כת"ק דצריך שיעברו ג' רגלים וכתב שם הסמ"ג דלכאורה משנת ראב"י קב ונקי ואפי' בבריתא כדאיתא בהחולץ אמנם אומר רבא שם כיון שעברו ג' רגלים עובר בבל תאחר בכל יום הרי בהדיא פסק כרבנן ואגב ארחין למדנו מדברי הסמ"ג טעם נכון לרבינו ג"כ במה שפסק פי"ד ממעה"ק גם הוא כרבנן ובכן אין אנו צריכים לטעמי' שכתב הרב כ"מ והר"י קורקוס שם עכ"ל הרב לחם משנה. ויש לדקדק על הרב ז"ל דמשמע דחדשות הוא מגיד והלא מרן בכ"מ כבר כתבה כמו שהבאתי דבריו ז"ל שכתב ועוד דמשמע דרבא סבר הכי. ואדרבא הוה ליה למידק שהסמ"ג כתבה לראיה החלטית וכדמשמע מדבריו ז"ל שכתב שהוא טעם נכון ואלו מרן ז"ל כתב דמשמע דרבא סבר הכי ולא כתבו אלא לסניף בעלמא וצירף טעמים אחרי' וכפי הסמ"ג והרב לחם משנה הא דרבא לחוד יכריע:

אמנם קושטא דמילתא שדברי הרב לח"ם קשים בעיני דהוא השוה דעת הסמ"ג להרמב"ם ועל שניהם הוא אומר שפסקו כת"ק דבריתא דבג' רגלים סגי כאשר יראה המעיין והרי הסמ"ג שם לאוין של"א הוא לא הזכיר דעת ת"ק דבריתא כלל אלא הביא דעת ר"ש דבעי כסדרן וסברת ר"מ וראב"י וכתב דהיה צריך לפסוק כראב"י דמשנת ראב"י קב ונקי והא עדיפ' ליה להרב ז"ל מסתם משנה ולזה כתב דרבא אומר כיון שעברו ג' רגלים. ובודאי דזו ראיה מכרעת שלא לפסוק כראב"י דב' רגלים סגי דהרי רבא אמר שלשה רגלים. ונראה דסבר הסמ"ג דאע"ג דרבא קאמר סתם ג' רגלים כונתו כסדרן כסתם משנה ולא הוצרך לפרש רבא דלא אתא אלא לומר דברגל אחד עבר בעשה וכיון דעברו ג' עובר בכל יום על בל תאחר. וכן משמע קצת מדברי הרשב"א בחידושיו בסוגיין גבי צדקות. ומעתה מאי קאמר הרב לח"מ דנמצא טעם נכון להרמב"ם ממ"ש הסמ"ג הרי הסמ"ג פסק כר"ש והרמב"ם כת"ק דבריתא והסמ"ג סבר דרבא אתי כר"ש וכל הטעמים דמרן ומהר"י קורקוס הם למה שפי' הרמב"ם דלא כר"ש. ובהא ניחא דמרן לא עשה עיקר מהא דרבא רק לסניף בעלמא דמשמע דרבא סבר כת"ק ולא כר"ש מדלא אמר כיון

שעברו ג' רגלים כסדרן ונקט סתמא ג' רגלים משמע כת"ק דכיון דאיכא סברת ת"ק הו"ל לפרושי ג' רגלים כסדרן ומדנקט ג' רגלים סתם משמע דלא סבר כר"ש אלא כת"ק ומיהו הוא משמעות בעלמא דיש לדחות כמש"ל:

הגם הלום ראיתי להרב שער אפרים בתשובות א"ח סי' ל"ב שעמד בדברי הרמב"ם ומרן בכ"מ הללו ושם ראיתי להרב ז"ל שדקדק על מרן דקדוק אחד מאשר דקדקתי בעניותי על מרן דגם לדבריו שפסק שלא כסדרן כת"ק דבריתא פליגי עליה ר"מ וראב"י ור"ש. גם כתב שם דמרבא ליכא שום משמעות ולכן כתב הוא ז"ל דהרמב"ם פסק כר"ש וזהו שכפל דבריו וסיים אינו עובר על בל תאחר עד שיעברו רגלי השנה כלה ור"ל שיהיו כסדרן וכן פסק הרא"ש כר"ש אף דליכא כ"כ הוכחה אבל ברמזים כתב בהדיא כר"ש עכ"ד. וראיתי להרב מרכבת המשנה ח"ג הנדפס עתה מחדש שהביא דברי הרב שער אפרים הנז' וכתב עליו וז"ל ואשתמיטתיה דבהדיא כתב רבינו בפי' המשנה ור"ש וכו' ואינה הלכה אלמא דפסק כת"ק ומה שכפל רבינו לשונו כונתו לאפוקי הקדיש באמצע רגל ומ"ש ועוד דמשמע דרבא סבר הכי ר"ל דבדף ד' ע"ב קאמר ורבנן ההוא לעשה. ואע"ג דאין זה הכרח דגם לר"ש ההוא לעשה מ"מ מדנקיט רבא כיון שעברו ולא נקיט כסדרן מכלל דפליג אדר"ש. ונסתרו דברי שער אפרים עכ"ל ואני בעניי אומר דגם הוא אשתמיטתיה מ"ש הרמב"ם בס' המצות לאוין קנ"ה וז"ל ובאה הקבלה שאינו עובר על לאו זה עד שיעברו עליו ג' רגלים כסדרן עכ"ל ואדמותיב ליה ממ"ש הרמב"ם בפירוש המשנה דכמה זימני חוזר בו בחיבורו ממ"ש בפירושו כידוע ליסייעיה מדבריו בס' המצות שפסק כר' שמעון. ועוד אשתמיטתיה דברי הסמ"ג שפסק כר"ש וסובר דהוא סברת רבא כמש"ל וקצת יש הוכחה דהסמ"ג סבר דכן דעת הרמב"ם דאי סבר דפסק כת"ק דבריתא היה מביא דעתו וחולק עליו. ומ"ש בביאור דברי מרן שכתב ועוד דמשמע דרבא סבר הכי והור"ה גבר מ"ש דף ד' ע"ב ורבנן ההוא לעשה. ולא ידעתי אמאי הביא זה דהני מילי דש"ס הוו ואנן במילי דרבא קיימי' ושמא כונתו על מ"ש רבא דף ו' ע"א כיון שעבר רגל א' עובר בעשה ואגב ריהטיה הביא דברי הש"ס במקום דברי רבא. ומ"ש לישב כפל לשון הרמב"ם דאתא לאפוקי הקדיש באמצע הרגל לא שמיע לי דאינו במשמע לשונו. ויותר נראה לומר דאתא לאפוקי מ"ד לקמן דף ז' רגלים בלא שנה שנה בלא רגלי' אם עברו מחייב ושקיל וטרי הש"ס לאסבורי ניהלן ואמטו להכי כתב עד שיעברו רגלי השנה כלה לאפוקי שנה בלא רגלים דאינו מתחייב:

ולדעת הרב שער אפרים דפסק כר"ש ניחא דהאי לישנא דכתב הרמב"ם עד שיעברו רגלי השנה כלה הוא כמעט לשון ר"ש בספרי שאמרו עד שיעברו כל רגלי השנה כמו

שהבאתי לעיל. ועתה אמת אגיד דבשלמא הספרי דקאמר מה ת"ל חג הסוכות ועלה קאמר עד שיעברו כל רגלי השנה מובן קצת דר"ל כסדרן אמנם לשון הרמב"ם לא משמע כלל כסדרן והרמב"ם דייק בלישניה ולא יש רמז כסדרן בלשונו וחג המצות תחילה. וזאת היתה למרן ומהר"י קורקוס לומר דהרמב"ם פסק כת"ק דבריתא משום דמשמע ליה דרבא הכי סבר כמדובר:

וראיתי להרב שער המלך שהביא קושית הרב ל"ם על הרמב"ם וסמ"ג שהביאו לימוד ר' אושעי' לתשלומי עצרת ובסוגיין אמרו דזה הלימוד לר"מ וראב"י אך ת"ק ור"ש נפ"ל תשלומי עצרת מדתני רבה בר שמואל אמרה תורה מנה ימים וכו' והם שפסקו כת"ק לא הו"ל לאתויי לימוד ר' אושעיא ובשלמא להר"מ אפשר לידחק אבל לסמ"ג קשה וכתב הרב שה"ם דכן ק' על רבינו עובדיה ז"ל דהכא פסק כת"ק ופ"ק דחגיגה הביא דרשת ר' אושעיא ופריק שפיר לקושית הרב לח"מ ע"ש ובס' טורי אבן דף ו' ע"ג. אך יש להרגיש על הרב שה"מ שהקשה על רבינו עובדיה ואמאי לא זכר דהכי קשה על הרמב"ם בפי' המשנה דכתב בשני המקומות כרבינו עובדיה ע"ש ויש קצת תשובה על הרב לח"מ שכתב לידחק בדברי הרמב"ם בהיבור שאינו ר"ל לימוד ר' אושעיא. ולפי מש"ל דהסמ"ג פוסק כר"ש לא שייך תירוץ הרב שה"מ כמבואר. ברם כבר כתבו ז"ל דדרך הרמב"ם דכל שהדין אמת אינו מקפיד על הלמודים ואזלי בתריה הסמ"ג ורבינו עובדיה:

וחזיתיה להרב שער המלך שהביא דברי התוספות שהבאתי לעיל שכתבו ומתני' ר"ש וכו' ונתקשה בהם ופירש דרך חורפא ע"ש באורך ולא שוה לי ההדיוט כאשר עפעפיו יבחנו המעיין הישר ואיני רוצה להאריך ודוק הטב:

החרמין וההקדשות. רש"י פירש חרמין חרמי גבוה והתוס' כתבו בין חרמי גבוה בין חרמי כהנים והגאון מהר"ר ליב בספר טורי אבן הנדפס מחדש האריך בזה ובכלל דבריו הביא פלוגתא דסתם חרמים אי לבדק הבית או לכהנים וכתב דהלכה כריב"ב דאמר לבדק הבית ודלא כעולא וכן פסק הרמב"ם זהו תורף דבריו ועם האדון הסליחה דהרמב"ם פסק פ"ו דערכין כעולא דסתם חרמים לכהנים וכן פסקו הסמ"ג וס' יראים ויש לי ההדיוט אריכות דברים בזה במקומו בס"ד:

דף ו.

בך חטא ולא באשתך חטא וכו' אימא בהאי עון דבל תאחר אשתו מתה קמ"ל. נראה דפליג על המדרש דאמרו ויקרא רבה פ' ל"ז דבאיחור הנדר מתה אשתו ויליף מיעקב אע"ה שאמר מתה עלי רחל. ועמ"ש בב"ר ריש פרשה פ"א ומ"ש הרב יפ"ת שם באורך

כיצד היה איחור נדר יעקב אע"ה דפליג על הרא"ם ויש ראיה לדבריו של הרב יפ"ת ממאמר ויקרא רבה הנז' בחלוקת לשון הרע ע"ש ודוק הטב:

אא"כ מבקשים ממנו ממון וכו' עמ"ש התוס' שחלקו על רש"י ועמ"ש בעניותנו לעיל בשבת דף ל"ב בס"ד:

שנאמר אם אין לך לשלם למה יקח משכבך וכו' שמעתי מפה קדוש הרב החסיד כמהר"ר גדליה חיון זלה"ה שהיה מדקדק תיבת למה דהול"ל אין לך לשלם יקח משכבך והיה אומר דרך הלציי דזמנין דמשכחת איש שיש לו אשה ולא מצאה חן בעיניו ושונאה ומה עושה נודר ואינו מקיים כדי שתמות אשתו דבעון נדרים אשתו מתה. ואיש זה העלה חרס בידו דאם אמרו הנודר ואינו מקיים אשתו מתה הוא להענישו לא לעשות לו נחת רוח שתמות אשתו השנואה ובודאי אשתו תחיה ויענש בעונשים אחרים והכתוב אפיקיה בהאי לישנא כלפי האיש הזה וה"ק אם אין לך לשלם ואתה נודר שתמות אשתך. אתה טועה מדרך השכל למה יקח משכבך לעשות לך נחת רוח ודאי תענש עונש אחר. ומינה שמעינן דאם אשתו אהובה וצר לו מתה אשתו בעון הנדר:

תשמור זו מצות ל"ת עמ"ש התוס' ז"ל ועמ"ש אני בעניי בס' הקטן ברכי יוסף א"ח סימן ל' בס"ד:

דף ח.

שנאמר לבשו כרים הצאן וכו' רש"י פירש מתלבשות הכבשים שמתעברות והתוספות כתבו לבשו כרים הצאן מתרגמינן יעלון דוכריא עילוי ענא וכו' ע"ש. וראיתי לרב רחומ"י הרב שושנים לדוד נר"ו פ"ט דכלאים שהפליא לתמוה דיונתן בן עוזיאל תרגם כרים תורין פטימין ומפסוק זה נראה דכרים הם מין צאן ותו דפליג דידיה אדידיה שהוא פירש יעלון דוכריא עילוי ענא כמ"ש התוס' והאריך בזה ע"ש והנה מה שהקשה מיונתן ב"ע עצמו שתרגם פ' זה. מריש מס' מגילה מוכח דיונתן לא תרגם כתובים וכן מוכח ממ"ש רש"י שם דף כ"א והתוס' שם כתבו דתרגום יש מימי התנאים וכן כתוב בעין יעקב בריש מגילה משם התוספות שם. וא"כ המתרגם יעלון דוכריא אינו יונתן אלא הד מתנאי. ויונתן י"ל דיפרש פסוק זה לבשו כרים דפירושו מישור מלשון כר נרחב כמו שפירשו רש"י וראב"ע ורד"ק בפי' פסוק זה ע"ש. אחר זמן באו לידי תוספי הרא"ש למגילה וראיתי שהביא בריש מגילה משם י"מ שתרגום מקצת כתובים שבידינו הוא מאחד מהתנאים והיינו כמ"ש התוס'. אך צדד שם דיונתן תכ"ירגם אמ"ת חוץ מדניאל ע"ש:

דף ח:

שהחדש מתכסה בו וכו' התוספות הביאו פירוש ר"ת. ופירוש רבינו משולם ומה שהקשה לו רבינו תם ורבינו משולם הודה לו בדין רק שכונתו היה שלא הזכיר חטאת בכתוב וכו' עיין בדבריהם באורך. והגאון מהר"ל בטורי אבן תפס סברת רבינו משולם לפי מה שהבין ר"ת בדעתו והגם שרבינו משולם עצמו פירש שיחותיו הוא בנה מצודים דהוא פלוגת' דתנאי אי קרב שעיר של ר"ח והא דשמעתין כמ"ד שאינו קרב. והתוספתא כמ"ד שקרב וצדד צדדים בזה עיין בספרו הבהיר באורך. ונראה שנעלם ממנו דברי הירושלמי פ"ק דשבועות דוק ותשכח. והנה רבינו תם כאריה ישאג על מה שיישב רבינו משולם דבריו. והרבה להשיב עליו בחוזק יד בס' הישר כ"י הבאתי קצור דבריו בספרי הקטן מחזיק ברכה א"ח סי' תקצ"א וע"ש בס' הקטן ברכי יוסף:

דף י:

בתשרי נולדו אבות וכו' עמ"ש בס' הקטן דברים אחדים דף פ"ג ע"ב בס"ד. וע"ש מ"ש במ"ש לקמן ירח שבו נולדו איתני עולם ע"ש:

דף יא.

לדעתן נבראו וכו'. בלקוטי רב בצלאל כ"י כתוב משם הריטב"א וז"ל לדעתן פירש רש"י ששאלם וכו' וזה הפי' בדרך דרש ובערוך פי' בשלמות דעתן לא כדעת התנוקות וזה נכון. לצביונם לחפצם ורש"י פירש בטעם כל א' וברשות כל א' ואין שרש למלה זו ועוד דהיינו לדעתן ולקומתן והנכון דצביונם לשון יופי וכו' הריטב"א עכ"ל בקצור. ובנסחתנו ברש"י ובדפוס כל א' וכן פירש"י בחולין דף ס' וז"ל בקומתם לפיכך קדמו קרנותיו וכו' לדעתם שהודיעם שיבראם והן נאותו לצביונם בדמות שבחרו להם עכ"ל והשתא מבואר דלרש"י לקומתן הוא שנבראו גדולים לדעתן על עיקר הבריאה לצביונם לחפצם הדמות שחפצו בו וזהו כונת רש"י בסוגיין ונמצא דהם ג' ענינים ומפרש לצביונם לחפצם. ומ"ש הערוך לא דעת תנוקות בזהר הק' פ' אמור ע"פ שור או כשב אמרו ההוא חילא דאית ליה בשעתא דאתיליד אית ליה בסופה ועמ"ש מז"ה חסד לאברהם דף ל"ו ודוק הטב כי קצרתי ומדברי הזהר הנז' אין ראיה ע"ש דף צ"א ע"ב:

האי מאן דנפיק ביומי ניסן וכו' יומי ניסן לאו דוקא אלא כל מקום ומקום לפי מה שהוא דמלבלבי. הריטב"א ז"ל הביאו ר"ב בליקוטיו כ"י ועמ"ש בעניותי בספר הקטן ברכי יוסף א"ח סי' רכ"ו ע"ש:

התם דתקיף במצות. איכא למידק האי איכא קרא דשמעו הרים וגו' וי"ל דאיהו סבר דאיתן לשון תקף ואבות ודאי אקרו איתנים כדכתיב והאתני' מוסדי ארץ ומיהו בירח האתנים לא משמע ליה בהכי דהכתיב בחדש זיו שנולדו זיותני הלכך ירח האתנים תקיף במצות ולר"א חדש זיו זיוא לאילני הלכך ירח האתנים שנולדו איתני עולם והני קראי סמך ורמז בעלמא ועיקר מחלקותם או בגמרא או בסברא שבדרך חכמה. הריטב"א:

שאין ת"ל היום ומה ת"ל היום וכו'. יש להעיר דהאי דקאמר שאין ת"ל היום ומה ת"ל היום לכאורה הוא כפול. ותו דאחר שכבר למד מדכתיב היום אמאי בסוף קאמר שנאמר את מספר ימיך אמלא ואמאי אצטריכו תרי קראי. ותו יש לשית לב במימר קדישין רבותנו בעלי התוס' שכתבו וז"ל את מספר ימיך אמלא בסוף החולץ אמר אלו שני דורות עכ"ל מה כונתם בזה ומאי קשיא להו ומה תירצו. ותו לפי מ"ש מהרש"א בה"א סוף פרק החולץ דהאי דרשא אתיא דלא כר"ע דאמר פרק החולץ זכה משלימין לו וליכא הוספה והרי משה רבינו ע"ה ששלמו שנותיו אי לא הוה ענין מי מריבה היה נכנס לא"י והיה הי כמה שנים אלא מוכרח דהאי דרשא דלא כר"ע ע"ש והדין עמו ותליא בפלוגתא דתנאי תנא דמלאכי השרת ורשב"א בשבת דף נ"ה ע"ש ומאחר שכן הא דסוגיין דלא כר"ע ואיד כתבו התוס' דמספר ימיך אמלא אלו שני הדורות הא זה סברת ר' עקיבא כמבואר פרק החולץ. ולרבנן דמוסיפין פי' רש"י התם פרק החולץ דאמלא לשון תוספת הוא ע"ש. ותו כיון דהך דרשה כרבנן דמוסיפין ולדידהו את מספר ימיך אמלא הוא תוספת מאי שיאטיה דהאי קרא הכא בהך דרשה דהיום מלאו ימי ושנותי הרי עתה לאו בהוספה מיירינן:

ואפשר דהכי פירושא דהאי דרשא דתיבת היום יתירה וז"ש שאין ת"ל היום דהוי יתר. וכי תימא דבא לומר דבז' אדר נולד ובאדר בז' מת. על זה קשה ומה ת"ל היום הרי הדבר מפורסם ותו מאי נפקא מינה אלא מוכרח דאתא לומר דמלאו ימי ושנותי שהקב"ה ממלא שנותיהם מיום ליום ומחדש לחדש. ומזה מוכרח דאם זכה מוסיפין דהא אם היה נכנס משה רבינו ע"ה לארץ ישראל היה חי הרבה ומוכרח שהוא תוספת ועל זה שהוא מוכרח מדרשא זו אמר שנאמר את מספר ימיך אמלא אוסיף והתו' קשיא להו היום למה לי תיפוק לי מאת מספר ימיך אמלא ותירצו דפרק החולץ אמר אלו שני דורות ואי לא כתיב היום הו"א אמלא שני דורות כר"ע ומשה רבינו ע"ה לא השלים וכרשב"א בשבת דף נ"ה דאמר עדיין לא הגיע זמנכם להכי כתיב היום דנשלמו שנות משה רבינו ע"ה ואם היה נכנס לא"י היו מוסיפין לו שנים הרבה וא"כ אמלא הוא לשון תוספת:

א"נ אפשר בפשט המאמר דכיון דהאי דרשא אתיא כרבנן דמוסיפין ולדידהו קרא דאת

מספר ימיך אמלא לשון תוספת כדפירש"י. מ"מ אפיקיה בלשון אמלא דמשמע אשלים ואשמועינן נמי דבשנות התוספת ממלא השנים מיום ליום ומחדש לחדש ולהכי סיים שנא' את מספר ימיך אמלא לאשמועינן דבשנים הנוספין נמי ממלא מיום ליום ומחדש לחדש. אחר זמן רב ראיתי מ"ש הרב ישרש יעקב דף מ"ד וק"ק דלא זכר דברי רש"י שם בהחולץ הנז' ע"ש ודוק:

ושמעתי משם הרב הגדול המג"ן שהיה מפרש מ"ש מחדש לחדש דאם נתעברה שנה נתעברה לצדיק ונפטר בחדש אדר שני והיינו רבותא עכ"ד ושמעתי מקשים על הרב ז"ל דבילקוט יהושע סי' ה' אמרו דר' אליעזר המודעי סבר דמשה רבינו ע"ה נסתלק באדר ראשון ע"ש. ולי ההדיוט אפשר לישב כפי מ"ש האחרונים בא"ח סי' נ"ה שחלקו על הרב מגן אברהם דסבר דאפילו נולד בשנה מעוברת אינו נעשה בר מצוה עד אדר שני וחלקו עליו דמהר"י מינץ גופיה ביאר דאם נולד בשנת העבור באדר ראשון ושנת י"ג מעוברת נעשה בר מצוה באדר ראשון ע"ש. וכפ"ז אפשר לומר דר"א המודעי ס"ל כמ"ד פ"ק דסוטה דף י"ב דהושלך משה רבינו ליאור כ"א בניסן היה ושנה מעוברת היתה ונולד בז' לאדר ראשון ותצפנהו רובו של אדר ראשון גם את השני ורוב ניסן ע"ש והשתא כיון שנולד באדר ראשון ושנת פטירתו מעוברת השלים שנתו באדר ראשון לדעת האחרונים החולקים על הרב מג"א. ודרך הרב המג"ן יתקיים כשנולד בשנה פשוטה באדר דאינו נפטר עד אדר שני. ומתשובת מהרי"ל סי' ל"א נראה קצת מדבריו דליכא למ"ד שנפטר משה באדר א' ע"ש וצריך להתישב בדבריו ודברי האחרונים:

יולדת לשבעה יולדת למקוטעין ראיתי להגאון הרב בכור שור דף קט"ו ע"ג שכתב וז"ל וה"נ מצינו גבי פרץ וזרח שנולדו לז' וכו' וכן מצינו גבי משה רבינו ע"ה וכו' וצריך טעם לזה דאי משום שצדקניות היו קשה מ"ט גבי רבקה כתיב וימלאו ימיה ללדת וכו' ונ"ל ע"פ מ"ש פרק חלק שהיצה"ר ניתן באדם בשעת לידה ולפ"ז מה שהלידה מתאחרת הוא טוב כדי שיתאחר היצה"ר לבא דודאי לא לחנם בא בשעת לידה אמנם בצדיקים שאין יצה"ר שולט לפעול בהם כלום לא אכפת בקדימה כלום והיינו פי' הכתוב וימלאו ימיה ללדת והנה תומים בבטנה ופירש רש"י וכו' ויהיה פי' הכתוב וימלאו, וקשה דרך צדקניות לז' חסרים ומתרץ והנה תומים וא' רשע ובזה יהיה פי' הכתוב ויתרוצצו וכו' הוכיחה שכבר בא היצה"ר וכו' למה זה אנכי בצער העבור כ"כ יתר מהראוי כיון שאין בזה טובה לאחר היצה"ר הבא בשעת לידה דהא כבר בא עכ"ל בקצור:

ויש להעיר דמאחר שכבר בא היצה"ר במעיה לעשו וזו היתה שאלתה למה זה אנכי כפי פירוש הרב ז"ל איך הכתוב אח"ך אומר וימלאו ימיה ונ"ט שהא' רשע כמו שפירש הרב

ז"ל כדי שיתאחר היצה"ר והלא כבר בא. ואפשר לקיים דברי הרב ז"ל ופירושיו במ"ש הרב באר שבע בתוספותיו פרק חלק דהקשה במ"ש דהיצה"ר בא בשעת לידה וכתב הרב ז"ל דיש יצה"ר שהוא מחשבי וזה בבטן אך היצה"ר המעשיי הוא כשיוצא לאויר העולם ע"ש. והשתא רבקה אמנו ע"ה בראות תקפם דזה מפרכס וזה מפרכס חשבה דכבר בא היצה"ר המעשיי וע"ז שאלה אשה רבה למה זה אנכי מצטערת כ"כ דכבר בא היצה"ר כמו שפירשו הרב ז"ל ויאמר ה' לה ב' גוים בבטנך כלומר ממה שהם בבטנך תדעי שאינו יצה"ר מעשיי דאי לאו היה בועט ויוצא כמ"ש אנטונינות לרבי שא"ל משעת יצירה א"כ יבעוט באמו ויצא וממה שהם בבטנך תדעי שהוא היצה"ר מחשבי והכתוב אח"ך קאמר וימלאו לט' משום שהא רשע ולאחר יצה"ר המעשיי:

אך בעיקר ישוב הרב ז"ל שישנו בנותן טעם שהלידה מתאחרת כדי לאחר היצה"ר לכאורה אינו טעם מספיק דמאחר דבעת לידה בא יצה"ר מה בצע שתתאחר הלידה ס"ס בשעת לידה בא היצה"ר ומה יועיל לאהר הלידה אמנם יש לקיים טעם הרב ז"ל במ"ש בפסקי התוספות בנדרים וז"ל יצר הטוב נתון במעי אמו שיודע כל התורה ובשעת לידה נכנס בו יצה"ר ומגרש יצה"ט עד שמתפקח ונכנס בו יצה"ט עכ"ל וכפ"ז שיצה"ט נתון במעי אמו לכך במי שאינם צדיקים כ"כ יולדת לט' כדי שישהא במעי אמו שנמשך לו תועלת בזה שמתאחר יצה"ר כי בעת הלידה מגרש היצה"ט ולהאריך זמן היצה"ט במעי אמו הוא תועלת לו:

אמנם רבינו האר"י זצ"ל נתן טעם נכון על דרך האמת דיולדת לז' יולדת למקוטעין והוא בחינת עיבור עליון ורוב הצדיקים נולדו לז' והדברים עתיקים עיין באוצרות חיים והוא ג"כ בעץ החיים:

דף יג.

קצירכם ולא קציר נכרי עמ"ש מורינו הרב מהר"י זאבי בדרשותיו פ' קרח ומה שכתבתי אני הדל בס' הקטן ראש דוד שם פ' קרח בס"ד:

דאקרוב עומר והדר אכול. הירושלמי פ"ב דחלה שהביאו התוס' כאן עמ"ש בעניותי בס' הקטן מחזיק ברכה א"ח סי' עת"ה בס"ד:

דף טז.

לאחר יום הכפורים נדון להבא. עיין מה שפירש"י והביא ראיה מלשון המשנה בנדרים דף ס' ור"ח להבא וכו' ע"ש וראיתי במכתב לעטרת ראשי אבא מארי זלה"ה שכתב

הקשה הרב המובהק כמהר"ר נסים רוזילייו זלה"ה דלפי מה שפירש רש"י עצמו שם בנדרים דף ס' על משנה זו אין ראיה כלל מהמשנה וסלקא ליה בצ"ע ולק"מ כי ידוע דפי' נדרים אינו מרש"י ז"ל והוא ממפרש אחר על כן יאמרו המושלים גברא אגברא קרמית עד כאן דברי עטרת ראשי אבא מארי זלה"ה ועמ"ש בעניותי בקונטריס שם הגדולים ה"ב דף ע"ז ומשם באר"ה:

האי תנא דבי ר' ישמעאל היא וכו' איכא מאן דסבר דהכי הלכתא דסתם מתני' ומחלקת בבריתא הלכה כסתם מתני' ואע"ג דאמרי' בתקיעתא דבי רב ועל המדינות בו יאמר איזו לרעב איזו לשובע י"ל דרעב דהתם רעב של מהומה שהבריות אוכלים ואינם שבעים אבל דין ריבוי התבואה ומיעוטה בפסח וכן פי' ר"ת וליתא דמפורש בירושלמי דסתם מתני' דלא כרב וכן סוגיין דברכות במעשה ההוא חסיד וכו' אלמא דדין התבואה בתשרי וכן הלכתא לקוטי ר"ב כ"י משם הריטב"א:

מלך נכנס לדין תחלה. וא"ת ומאי תחלה שייך לומר הא כלן נסקרים וכו' וי"ל אע"ג דכלן נסקרים בסקירה א' דינן שלהם נגזר בפני עצמו א"נ היינו כל הצבור אבל מלכים נסקרים בפ"ע ובהאי תי' א"ש מאי דקאמר מקמיה דלפוש חרון אף ותירוצא קמא בהדי מאי דאמר לאו ארח ארעא למיתב מלכא אבראי לפיכך צ"ל שניהם. לקוטי ר"ב משם חידושי מרן מהר"י קארו ז"ל ומאי דקאמר רב חסדא דטעמיה דר' יוסי מהאי קרא לעשות וכו' כתוב שם בשם חידושי מרן הנז' וז"ל וא"ת א"כ אמאי לא נקט בבריתא האי קרא ונקט פ' ותפקדנו וי"ל דאה"נ דמותפקדנו מייתי לה דמקרא לעשות וכו' ליכא למשמע אלא דמלך וצבור נדונים בכל יום אבל כל יחיד ויחיד ליכא למשמע מינה מהתם. חידושי מהר"ר יוסף קארו ז"ל. עכ"ל:

דף טז:

וא"ר יצחק כל שנה שרשה בתהילתה וכו' פירש"י שישראל עושין עצמן רשים וכו' ואפשר דהכונה שחושבין שהם עניים מתורה ומצות ויראים שמא אפי' המצות שקיימו אין בם מועיל מפני היד שנשתלחה יד לאמ"ה הסט"א לטרוף טרף ניצוצי תורה ומצות ועל ידי זה מתאמצים בתשובה ולקיים ת"ת ומצות ועל ידי זה מתעשרין כי העוני והעושר העיקרי הוא מתורה ומצות ואותיות מרשית הוא מתשרי:

וא"ר יצחק אין דנין האדם אלא לפי מעשיו של אותה שעה וכו'. מקשים מבן סורר שנדון ע"ש סופו כמשז"ל והמפרשים תירצו. והרב החסיד כמהר"ר אברהם גאלנטי זלה"ה בס' קול בוכים תירץ דהא דדנין באשר הוא שם היינו כשאותו האדם שנדון הוא אדם כשר

ובא לעולם כתקנו. אך אם נולד שלא כסדר כגון בן סורר שבא מיפת תואר כמשז"ל אז נדון על שם סופו ועל פי הקדמה זו יתבארו כמה מקראי קדש ככתוב במקומו בס"ד:

וא"ר יצחק ד' דברים מקרעין גז"ד של אדם צעקה צדקה שינוי השם שינוי מעשה. אפשר לומר דרך דרש ומוסר כי הן האדם חייב לעבוד הבורא יתברך במחשבה דבור ומעשה כמו שכתוב בפיך ובלבבך לעשותו ובזה תלוי קיום המצות וביטולם. והנה צעקה מכפרת על דבור מה שפגם בדבורו. צדקה מכפרת על מה שחטא במעשה. שינוי השם מכפר על מחשבות רעות כלומר שהיה בדעתו שהוא חכם גבור ועשיר וכיוצא. וכאשר נפקחו עיניו ראה כי אינו חכם אלא טפש בעוברו על מצותיו ית'. וראה בעיניו כי איננו גבור כי איזהו גבור הכובש את יצרו והן בעון יצר סמוך התגבר עליו ועצמותיו יהלי"ש. והכיר שאינו עשיר כי דל חלקו כי אין עושר ועוני אלא מתורה (המצות) [ומצות]. ואחרי שובו מאשר חטא במחשבה ודיבור ומעשה אז יפרוש ויהיה שינוי מעשה דשב מרעתו כמו שפירש"י. ויען כי כל אחד מאלו כלולה ממחשבה דבור ומעשה. כגון צדקה שחושב להפריש צדקה ואומר בפיו שהוא עושה הצדקה ליחד הדודים כאשר ציוה ה'. ומעשה שנותנה לעני ולגזבר וכן צעקה שחושב שחטא וצועק חשוב דיבור ומעשה שעושה הכנה בגופו לצעוק. וכן שינוי השם דחושב כי כל אשר היה מחזיק עצמו לגדול אינו אמת ונבזה בעיניו ואומר בפיו קטנתי מכל וכן במעשה מראה בעצמו כי שפל הוא בכמה ענינים. ואמטו להכי בחד מינייהו סגי לקרוע גז"ד כי כל א' כלול מהג' כדאמרן:

וא"ר יצחק חייב אדם להקביל את פני רבו ברגל וכו' כתבנו בעניותנו בזה בסוכה דף ז"ך ונדפס בקונטריס שמחת הרגל רות דף ן' ע"ב *) ושם נאמר דיש מי שתירץ לישב דברי ר' יצחק דקאמר ברגל ומייתי מחדש ושבת דר' יצחק דייק דכתיב חדש ברישא לומר דשבת הוא י"ט. וכתבתי אני הדל דהקדים החדש לי"ט דיש לו מעלה לר"ח כי הוא מיום שנברא העולם אבל י"ט נקבעו על הנסים שנעשו אח"ך ואין אור של גהינם שולט בר"ח [ו]בשבת כמ"ש הרב החסיד מהר"ר אליעזר נחמן פואה זלה"ה והבאתיו על ברכי א"ח סי' תי"ט. ועתה ראיתי שכ"כ המרדכי פ' ערבי פסחים גבי דברי ר"ת שלא ישתה מים בין מנחה למעריב ביום השבת כמ"ש במדרש שם כתב בפירוש דבי"ט יש גהינם ולא בר"ח ע"ש:

והן עתה ראיתי להרב מופת הדור מהרח"א ז"ל בספר ישרש יעקב כאן שכתב בדף מ"ד דקושיא ליתא דרגל שאמר ר' יצחק כולל שבת ור"ח דר"ח איקרי מועד וי"ט אקרי שבת ובתיבת ולא שבת כלל שבת וי"ט ור' יצחק בתיבת ברגל כלל שבת ור"ח וי"ט עכ"ל וק"ק דאמרינן בערובין דף מ' דאפילו ר"ה ויה"ך לא נקראו רגלים ואיך כתב דרגל כולל שבת

ור"ח דאיברא דר"ח איקרי מועד אבל רגל לא נקרא. וכן י"ט איקרי שבת אבל שבת אינו נקרא רגל והרי ר' יצחק אמר סמוך לזה מימרא אחרת חייב אדם לטהר עצמו ברגל והתם רגל דוקא ולא שבת ור"ח הוא ואם איתא הי"ל לפרש דבריו בהא דהקבלת פני רבו כי היכי דלא נימא דרגל דוקא כמ"ש הוא עצמו ליטהר ברגל והתם הוי רגל דוקא. ועתה ראיתי בלקוטי ר"ב כ"י משם הריטב"א שכתב וא"ת א"כ הול"ל חייב אדם להקביל פני רבו בשבת וי"ל דר' יצחק תפס הקצה האהרון כי הקבלה בכל תלמיד כפי קורבתו לרבו כי אם הוא בעיר חייב לראותו בכל יום ולא סגי בלא"ה ואם הוא חוץ לעיר במקום קרוב פעם אחת בשבוע ובחדש שנאמר מדוע את הולכת וכו' וכשם שרואה אותו אם הוא במקום קרוב כמו כן יש לראותו פעם א' ברגל ולא הוצרך ר' יצחק להזהיר אלא למי שרבו במקום רחוק שלא יתעצל ושבת נמי דנקט כולל גם י"ט. הריטב"א. ועמ"ש הריטב"א בסוכה ומ"ש עליו מהר"ש אלגאזי ודוק הטב ועוד כתוב בלקוטי ר"ב ועוד שמעתי דחדש ושבת לאלישע דהוי נביא ורבן של כל ישראל הא רבו בעלמא ברגל סגי עכ"ד בקצור:

צדיקים גמורים נכתבים ונחתמים לאלתר לחיים רשעים גמורים נכתבים ונחתמים לאלתר למיתה וכו'. הטיב אשר דבר הגאון הרב בכור שור דמקשים דחזינן רשעים גמורים דחיים שנים רבות אמנם יש לכל א' נפש רוח נשמה ואם הוא צדיק אלו משתמרין בקרבו ואינם זזים ממנו אבל כשחוטא גורם להסיר ממנו הנשמה ואם חוטא יותר גורם להסיר ממנו בחינת הרוח ונשאר בו רק בחינת נפש ונמשל כבהמות וכל זה נקרא מיתה כשסר ממנו הבחינה הנז' דמה לי קטלא כולה מה לי קטלא פלגא והיינו דאמרינן נכתבים ונחתמים לאלתר למיתה פי' שיופרד ממנו נשמתו ואח"ך רוחו עד שהגיע שיוסר גם נפשו וימות ממש ולכן אף שרואים רשעים חיים וקיימים מת הוא והיינו דאמרינן רשעים בחייהם קרוים מתים עכ"ל ואוסיף עוד שכתבו חכמי המדע כשרוצה האדם לחטוא כשהוא חוטא תכף מסתלקת הנשמה וכשנתחייב כרת נכרתת הנפש כנטיעה שנכרתת מהאילן ואינה שואבת מחיים העליונים אלא היא חיה מכח השפע הנחלק בחוץ בקליפות מקום בחינת עמידתה ומצטמקת ורע לה שאינה חיה מאור פני מלך עכ"ד ונמצא שהיא מיתה גמורה שנכרתת גם הנפש מאילן הקדוש ולכן רשעים בחייהם קרויים מתים כי הם מתים ממש רחמנא ליצלן. ואחר זמן ראיתי בלקוטי רב בצלאל כ"י וראיתי שהביא כמה פירושים מרבוואתא קמאי ואח"ך כתב ועיקרן של דברים כמ"ש רבינו ישעיה הזקן מטראני ז"ל דרשעים וצדיקים בדין זה קאמר שאותן בני אדם דזוכין בדין מחמת איזה זכות מקרו הכא צ"ג שצ"ג הן בדין זה. ואע"פ שעונותיהם מרובים מזכיותיהם לפי שמדתו של הקב"ה נותנת לשלם להם בעה"ז איזה זכות שעשו וכן נמי

צדיקים שזכיותיהם מרובים כיון שהן מתחייבין אפילו מפני עבירה קלה לגבי דין זה רשעים גמורים מקרו עכ"ל ועמ"ש הרא"ם סוף פ' וירא גבי ישמעאל שאמרו מה"ש צדיק שר"ל בדין זה ע"ש:

דף יז.

אמר קרקפתא דלא מנח תפילין עמ"ש התוס' ושאר גדולים בשם ר"ת דהיינו שהמצוה בזויה עליו אבל אם אינו מניח כי ירא להניחם משום דבעינן גוף נקי וכו' אין עליו דין פושעי ישראל. ומהר"א ממיץ בספר יראים סי' י"ז כתב דאי לא מנח מחמת עצלות אין לו דין פושעי ישראל ועמ"ש בעניותי בס' הקטן ברכי יוסף סי' ל"ז בס"ד ואחר זמן רב נזדמן לי ספר יראים וראיתי שאין הלשון כמו שהעתקתי בברכי יוסף ונראה מתוך הלשון שבדפוס חסר שורה אחת. ואיני זוכר אם יש דפוס אחר ומשם העתקתי או מאיזה כ"י. ובלקוטי ר"ב משם הרב הגדול מהר"ר יוסף אשכנזי כתב ע"ד התו' שמבזה הרצועות וכו' וקשה דזה הוי בכלל אפיקורוס ולא מקרי פושע ונ"ל שאינו מניח מפני שאין גופו נקי וע"ז נקרא פושע כמ"ש בברכות ת"ח שלא יכנס באחרונה משום דקרו ליה פושע:

ר"א אמר כובש וכו' ומה שפירש רש"י עמ"ש בעניותי בס' הקטן דברים אחדים דף נ"ו ודף קס"א ע"ש:

רבא אמר כל המעביר על מדותיו מעבירין לו על כל פשעיו שנאמר וכו'. הקשו המפרשים דמנ"ל דמעבירין על כל פשעיו והא נושא עון מורה עון אחד. ולק"מ דמעביר על מדותיו היינו שהוא מעביר תדיר על מדותיו ואז מעבירין ע"כ פשעיו. וקרא הכי נמי נושא עון בהוה תדיר למי שעובר על פשע תדיר וכיון שתדיר הקב"ה נושא עון א"כ קמא קמא בטיל ונמצא דמעבירין לו על כל פשעיו דתדיר הוא נושא עון ודוק:

א"ל צביתו ליה זוודתא הקשה הרב עיון יעקב דקי"ל דכל שהוא משום עסקי המת אין עושין עד שתצא נפשו וצ"ע עכ"ד ויראה דלק"מ דמ"ש צביתו ליה זוודתא היינו שיקנו תכריכין כמ"ש רש"י לא שיתקנו אותם. והרבה אנשים קונים להם תכריכין כשהם בריאים ושומרים אותם כמה שנים ואין בזה חשש אמנם רב פפא שאמרו בו בפרק ובהאי לישנא דאמר צביתו ליה זוודתא מוכח דהיה פשוט לו שימות ומשו"ה הוה מכסיף:

דף יז:

אני הוא קודם שיחטא האדם ואני הוא לאחר שיחטא האדם ויעשה תשובה. כתב הרא"ש וא"ת קודם שיחטא האדם למה צריך רחמים ותירץ שגלוי לפניו שיחטא. ויש

להרגיש דכבר נודע זה מישמעאל דכתיב כי שמע אלהים אל קול הנער באשר הוא שם. ותו דהתם כתיב כי שמע אלהים אל קול הנער אלמא אפילו מדת הדין נותנת לדונו כפי אותה שעה ואלו הכא כתיב ה' שהוא מדת רחמים אני הוא קודם שיחטא. והיה אפשר לומר דאי מישמעאל ה"א דהתם זרעו הוא דהי"ל לחטוא כמ"ש מלאכי רום שעתידין להמית ישראל בצמא ולפיכך מדת הדין כותב לדון באשר הוא שם. והכא מדת רחמים שאף שהאדם עצמו יחטא שלא להסתכל במה שעתיד לחטוא. ועדיין יש להרגיש דילפינן מישראל דאע"ג דראה דעתידין לעשות העגל גאלנו ממצרים ואף דיש לומר צבור שאני. מ"מ ממאי דאמרינן לעיל אין דנין לאדם אלא לפי מעשיו של אותה שעה ויליף מישמעאל מוכח דלא מחלק בין עתיד זרעו לחטוא להוא עצמו שיחטא דמשמע ליה דמדכתיב סתמא כי שמע אלהים אל קול הנער באשר הוא שם מוכח דלפי מעשיו של אותה שעה נדון אף שעתיד הוא לחטוא והדרא הערתנו לדוכתא. לכן נראה דהכא מסדר מדות רחמים ומה איכפת אי ילפינן כבר מענינים אחרים. ומאי דכתיב כי שמע אלהים אל קול הנער באשר הוא שם היינו דהמלאך אומר להגר דזו אחת ממדת רחמיו. ולא רצה לדבר אל הגר בשם המיוחד אבל לעולם דהיא מדת רחמים:

ואפשר לפרש כפי דברי הרא"ש אני ה' קודם שיהטא אני ה' אחר שיחטא במה שידוע שמדתו יתברך לדון באשר הוא שם שאינו מסתכל במה שעתיד לחטוא. אך הוא מסתכל במה שעתיד לעשות טובה וכמש"ה בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלהים על ההר הזה ובזכות זה הושיעם כמשז"ל ואף שעתידין לעשות העגל לא הביט און ביעקב וזש"ה אני ה' קודם שיחטא דגלוי שיחטא ואינו מסתכל לעתיד. ואני ה' אחר שיחטא לראות אם עתיד לשוב בתשובה מרחם עליו אף דהוו תרתי דסתרן שאינו רואה החטא שיעשה ורואה הטובה שעתיד לעשות והיינו רבותא דממדת רחמיו שתים זו שמענו. ואפשר שלזה כיוין רש"י במ"ש ואני מרחם שלאחר שיחטא אם ישוב כלומר שמרחם בעבור שעתיד לשוב ולענין הטובה מסתכל לעתיד:

עוד תירץ הרא"ש דקודם שיחטא מרחם אם הרהר בע"ז דאינו מחשיב ההרהור בע"ז עד שיעבוד ע"ז ואז מצרף המחשבה. ומקשים על הרא"ש דהא אמרינן פ"ק דקדושין דאף בשאר עבירות שעושה פרי מצטרפת ומאי איריא ע"ז דנקט הרא"ש. וחזינא להרב מופת הדור מהרח"א זלה"ה בס' ישרש יעקב שתירץ דהתם פ"ק דקדושין אמרינן דעולא מוקי קרא בעבר ושנה ולדידיה יש לומר דע"ז אין מצטרפת המחשבה אלא כשעבד ושאר עבירות אף כשעשה העבירה אינו נענש אלא על העבירה ולא על המחשבה עכ"ד וצ"ל לפ"ז דכונת הרא"ש דמאן דפליג אעולא יפרש אני ה' קודם שיחטא כתירוץ ראשון

דמרחם אף שגלוי לפניו שיחטא. אך קשה דמאי פריך הש"ס על ר"י דאמר הרי שאמר לו אביו עלה לבירה והבא לי גוזלות ונפל ומת וכו' ודילמא מהרהר בע"ז נימא דר"י כעולא ס"ל דגם בע"ז אין המחשבה מצטרפת כשלא עבד ובמה כחו להקשות בפשיטות ואחר זמן רב ראיתי להגאון מהרש"ק זלה"ה בס' ברכת שמואל פ' עקב שעמד על כל זה ותריץ יתיב עיין שם באורך וברוחב:

עוד תירץ הרב ישרש יעקב דכונת הרא"ש דזמנין דמרחם בע"ז לפנים משורת הדין מצד רחמיו ע"ש ויש קצת סיוע לזה דאלת"ה לימא הרא"ש אני ה' קודם שיחטא דאינו מחשיב המחשבה רעה בשאר עבירות ומי דחקו לאוקומיה בע"ז. אמנם כפ"ז אפשר דכונת הרא"ש דיש להרגיש בתירוץ ראשון שתירץ דכבר נודע דאין דנין לאדם אלא כפי אותה שעה מישמעאל כמו שכתבנו לעיל וצריך לידחק דהיא ממדות רחמים כמש"ל. ולהכי תירץ הרא"ש תירוץ שני דהוא מדת רחמים ממש לפנים משורת הדין דמרחם לפעמים אם הרהר בע"ז. ולהכי לא פירשה במחשבת שאר עבירות דכך הוא הדין כמו לדון באשר הוא שם. ובעי לאוקומיה לפנים משורת הדין ומשו"ה אוקמיה בע"ז:

ודרך דרש אפשר לומר דכונת מ"ש ה' אחר שיחטא הוא דממדת רחמיו אינו דן האדם כחוטא למלך הכבוד דלא היה תקומה כלל אפילו בחטא קל רק הוא דן כמי שחוטא לחביריו כמו שהאריך הרב ס' העיקרים. א"נ במ"ש בזהר הקדוש דהחוטא אף דמתודה ומתחרט לא נמחה הקטיגור ועדיין עומד ומקטרג וברחמיו המרובים תכף שהתודה ונתחרט מרחם עליו לסלק הקטיגור וכמ"ש בזהר הקדוש על פסוק גם ה' העביר חטאתך לא תמות וזהו אני ה' אחר שיחטא דאינו מעריך החטא כחוטא אליו יתברך וגם מעביר הקטיגור ודוק ואחר זמן רב ראיתי להרב משכנות יעקב שנזדמן לידי שהאריך הרבה בדברי הרא"ש הנז' בקונטריס צניף מלוכה ואין הפנאי מסכים לעמוד בדברי קדשו כלל:

אל רחום וחנון אמר רב יהודה ברית כרותה לי"ג מדות וכו' כתב הגאון מהר"ל בס' טורי אבן מדאמר ר"י על אל רחום וחנון להא דברית כרותה לי"ג מדות משמע דבכאן מתחיל מנין הי"ג מדות שלא כדברי התוס' שפירשו שהמנין מתחיל או מהשם ראשון של ה' ה' או מן השני עכ"ל ועם שיש לדחות קצת לדעת התוס'. מ"מ הנאני שהוא דקדוק נכון לומר שהש"ס מסכים הולך לסברת הזהר הקדוש והרב האר"י זצ"ל:

שמקרעת גזר דינו וכו' נסתפק הרב פרשת דרכים דף כ"ט בהא דאמרינן דגז"ד בצבור נקרע וכן למ"ד דגז"ד דיחיד נקרע אם הוא דוקא מרעה לטובה אבל מטובה לרעה לעולם אינו נקרע או"ד גם מטובה לרעה נקרע והביא מאי דאמרן בסמוך על הא דעתי' לטובה וכתב דליכא למשמע מינה ע"ש באורך. ומההיא דאמרינן פ"ק דכתובות דף ח' אפילו

נחתם גזר דינו של ע' שנה לטובה נהפך לרעה. אין ראיה כדדחי בסוגיין להההיא דעתים וכו' שאני התם דאפשר וה"נ ההיא דאפשר להפוך הגז"ד שהיה לטובה שהדבר עצמו יהיה לו לרעה. אבל אפשר דה"נ נקרע ואשמועינן רבותא דנהפך לרעה ולא סגי בנקרע ודוק:

דף יח.

כאן קודם גז"ד וכו'. ראיתי להרב עיון יעקב דרבי עקיבא ס"ל דיה"כ ותשובה מכפר כל א' גם עבירות שבין אדם להבירו ע"ש באורך וכתב זה משם מהרש"א ביומא. והרואה יראה דמהרש"א לא כתב כן. ובדברי מהר"י פינטו שם סוף יומא יש בתוך לשונו איזה תיבות דריהטייהו הכי אבל צריך לידחק בדבריו דודאי גם ר' עקיבא מודה שצריך לרצות חבירו ואינו מתכפר עד שירצה את חבירו. והמעיין יראה דברוב אורך לשון מהר"י פינטו לא ממעט אלא שאין עבירות שבין אדם למקום תלויות ברצוי חבירו כראב"ע ע"ש בדקדוק והרב עיון יעקב ז"ל נראה דלא זכר מאמר רבה פ' נשא דר' עקיבא דריש ונקה בדבר שבינך לבינו לא ינקה בדבר שבינך לבין חבירך ומוכרח דאיירי ביה"כ או בתשובה בשאר השנה והרי דסבר ר"ע לא ינקה והדבר פשוט ומבואר ודוק ועמ"ש אני בעניי בספר הקטן דברים אחדים דף ה' ע"א בס"ד:

אמר רבה בזבח ומנחה אינו מתכפר אבל מתכפר בתורה אביי אמר אבל מתכפר הוא בתורה וג"ח אפשר לומר דעל ג' דברים העולם עומד על התורה ועל העבודה ועל ג"ח ורבא סבר דעמוד ראשון זאת התורה מצלא ומגנא. ואביי סבר דבעינן שני עמודים שהם תורה וג"ח לכפר. א"נ סבר אביי דבני עלי חטאו בדיבור ומעשה הם המדברים ע"י או ע"י שלוחם תנה בשר לצלות וכיוצא וגם חטאו במעשה ולכך צריך לעסוק בתורה וג"ח לתקן דבור ומעשה:

רבה דעסק בתורה חיה מ' שנין וכו' פירוש דמשפחת בית עלי היו מתים בקוצר שנים כדכתיב ימותו אנשים וכדאמרינן לקמן בבריתא שהיו מתים בני י"ח שנה ולרבה בזכות תורה חיה מ' שנין דאי לא עסק בתורה לא היה חי מ' שנין. וגם אביי מודה דניצול מגזרת עלי רק סבר דבזכות תורה וג"ח הוא דניצול כדאמר אביי גופיה לרבה בחלק דף צ"ח מר הא תורה והא ג"ח. אלא דהש"ס קאמר דאביי עסק בג"ח כלומר נתעסק ביותר בג"ח לפי שהיה ספק בידו כמ"ש הריטב"א בחי' יבמות דף ק"ה. ורבה היה עני כמ"ש בשילהי מ"ק בי רבה נהמא דשערי לאינשי ולא משתכח. אך ק"ק על אביי דהא תניא בסמוך דריב"ז אמר למשפחת בית עלי לכו ועסקו בתורה וחיו הלכו ועסקו בתורה וחיו. ואפשר דסבר

אבי"י דזכות ריב"ז אהניא להו דאמר לכו עסקו בתורה וחיו וכתיב בצדיקי ותגזר אומר ויקם א"נ כבר ידע ריב"ז דעסקי בג"ח ולכך לא ציום אלא על התורה:

כבני אמרנא ר"ל אמר כמעלות בית מרון רב יהודה אמר שמואל כחיילות של בית דוד. אפשר לומר דרך דרש דמ"ד כבני אמרנא כונתו להגיד רחמיו יתברך דמבקש צד זכות דאין אדם חוטא אא"כ נכנס בו רוח שטות ואין להם דעת ככבשים בלי דעת. ור"ל אמר כמעלות בית מרון שהדרך קצר ומהצדדין גיא עמוק גם זו לטוב להקל על האדם כי הוא במשעול הכרמים גדר מזה החומר העכור אשר טבעו להבלי ותענוגי העה"ז וגדר מזה תוקף היצה"ר המתגבר יום יום. ורב יהודה אמר שמואל אמר כחיילות של בית דוד ההולכים למלחמה גם זה צד זכות המועיל להקל קצת בדינו כי הוא תמיד במלחמה חזקה עם היצה"ר ולהרויח מרבה בסחורה לכלכל ביתו כראוי וכיוצא טרדות רבות ויש מבוא להקל:

א"נ אפשר דרמזו השלמים האלה התעוררות לקנות עולמו. מ"ד כבני אמרא רמז דאיכא סמא דכלא והיא הענוה והשפלות וז"ש כבני אמרנא רומז על האר"ש מ"ש בילקוט פ' נח רחלה שפלה וענוה והאדם יתן אל לבו להיות עניו ושפל וזה עומד לו. ור"ל דאמר כמעלות בית מרון היינו לעורר לב האדם דיתן בדעתו מעלות בית מרון דרך מסוכן ועכ"ז הלך הלכו האישי"ם ועבדו להן זרזי"ם וניצולים כן האדם ישתדל לינצל מהסכנה. ורב יהודה אמר שמואל אמר כחיילות של בית דוד רמז שהיו הולכי' למלחמה וניצולים בזכות התורה וכמ"ש פ"ב דמכות עומדות היו רגלנו במלחמה בשעריך ירושלם שהיו עוסקים בתורה כן האדם אף שיש לו מלחמה עם יצה"ר אם יעסוק בתורה ינצל וכמ"ש בראתי יצה"ר בראתי לו תורה תבלין. וקתני עוברין לפניו כבני מרון ואתיא תוך תוך רמז דאי בעי ניצול או על ידי ענוה או ע"י זהירות והסתכלות יפה יפה או ע"י התורה למר כדאית ליה ולמר כדא"ל:

על כסלו מפני חנוכה ראיתי בס' משנה לחם להגאון מהר"ר יעבץ (שבא לידי מקרוב) שכתב וז"ל הקשה הרב מהר"א יצחקי מה הוצרכו שלוחים מפני חנוכה שהוא הרבה אחר רובו של חדש והאמרינן פ' היו בודקין א' או בט"ו וכו' ולא אמרינן דטעו בקביעא דירחא לפי שכבר נתפרסם קביעות החדש משיצא רובו ולק"מ דהך דינא איציאת שלוחין סמיך וכבר הגיעו שלוחים לסוף א"י בחצי חדש וכו' עכ"ל ולי ההדיוט דבריו אינן מחוורין דלדידיה האי דינא אינו אלא בששה חדשים שהשלוחין יוצאין ואלו הש"ס והר"מ פ"ב דעדות סתמא קאמרי ומשמע דהיינו בכל ההדשים ולקושית מורינו הרב מהר"א יצחקי נראה דהאי דינא בא"י דעד רובו של חדש נודע ובפרט במקום הב"ד ומאי

דתנן ט"ו יום עד שיגיע אחרון שבישראל לנהר פרת הוא עד כל גבול א"י אבל מהלאה לנהר פרת היו ישראל ולכך אצט' שלוחין בכסלו לרחוקים ודוק הטב כי קצרתי:

דף יח:

דאר"ש חסידא מאי דכתיב וכו' צום הרביעי וכו'. פירש"י דכלהו ימי תענית נינהו בזמן הזה שאין בה"מ קיים ומתניתין בזה"ז קמיירי מדקתני וכשהמקדש קיים וכו' ע"ש. ומקשי' דאמאי הוצרך רש"י ללמוד מסיפא הא ברישא קתני על אב מפני התענית וא"כ בזה"ז מיירי דודאי בזמן הבית לא היו מתענין:

ואפשר לומר דאי מתניתין קתני ועל אדר מפני הפורים ועל אייר מפני פסח קטן לא הוה קשיא ליה מתמוז וטבת דאה"נ נפקי ומתני' איירי בכל זמן ומשו"ה נקיט אב ואייר דבזה"ז נפקי על אב ובזמן הבית על אייר והיינו דקתני על ששה חדשים השלוחים יוצאים אף דתני שבעה משום דבזמן הבית דל אב ובזה"ז דל אייר וכונת התנא דאין נגרע מששה חדשים ומשום דהתנא לצדדין קתני ונקיט ששה חדשים משו"ה לא תני תמוז וטבת דאי הכי טפו להו חדשים בזה"ז ותנא בעי למנקט ששה בזמן הבית וששה בזה"ז ותני אב לזה"ז ומשם נלמוד לתמוז וטבת ולא הוה קשיא קושית התלמוד אבל השתא דקתני סיפא וכשהיה בה"מ קיים וכו' להורות נתן דרישא כולה בזה"ז ומאחר שכן הא דנקט ששה לאפוקי תמוז וטבת דאי ס"ד כדאמרן דה"ה טבת ותמוז אלא דבעי למנקט ששה בכל זמן א"כ לא לימא וכשהיה בה"מ קיים אלא ליתני סתמא ועל אייר מפני פסח קטן וידעינן דמתני' איירי בכל זמן כי לא יבצר ששה חדשים וה"ה דנפקי אתמוז וטבת. ברם השתא דקתני סיפא וכשהיה בה"מ קיים אשמועינן דרישא כלה בזה"ז ולא נפקי אתמוז וטבת ומשו"ה פריך ולפקו אתמוז וטבת. ושפיר דייק רש"י מסיפא:

ותבט עיני להרמב"ם בפירוש המשנה שכתב דבבית שני היו מתענין בט"ב ולא בתמוז וטבת ע"ש ודבריו תמוהים. אך אוסיף להביט להרשב"ץ בתשובותיו ח"ב סי' רע"א שתמה על דבריו מאד ומסיק דהוא ט"ס. ובכן יש לתמוה על הרב הלכות קטנות ח"ב סי' ק"ם דפשיטא ליה דבבית שני היו מתענין בט"ב ע"ש (עמ"ש אני הדל בס' הקטן מחזיק ברכה א"ח סי' תק"ן בס"ד):

ואחר זמן רב האיר וזרח ס' טורי אבן להגאון מהר"ל וע"ש מה שכתב במשנתנו וסוגיין ודוק:

קרי להו צום וקרי להו ששון. עיין מ"ש הרב כנה"ג א"ח סי' תק"ן ועיין מ"ש הרדב"ז בתשובותיו דפו' ויניציא סי' תרע"ב:

רצו אין מתענין. כתב הרשב"א בחידושיו כ"י (כי חידושיו שנדפסו אינם במילואותם והשמיטו הרבה וכמעט הם חומש מחידושיו כ"י) וז"ל מסתברא אף שהורגלו להתענות לא רצו עכשיו להתענות אין מתענין דהא הכא דהורגלו להתענות כיון דאקשינן דלפקו עלייהו שלוחין ואפ"ה אמרינן דלא אכפת לן אי לא עבדי להו בזמניהו דהא אלו רצו שלא להתענות כלל אין מתענין ורחוק הוא לומר דאלו רצו לומר מעיקרא שלא להתענות אין מתענין קילי. ואפילו קבלום עליהם והם חייבים להתענות אין חומר תענית עליהם כדי שנקפיד לשלוחים שיתענו בזמנן עכ"ל והר"ן כתב כדברי הרשב"א ובסוף הביא דברי הרמב"ן בתורת האדם ע"ש:

הואיל והוכפלו בו הצרות. כתבו התוס' ביום י"ז תמוז אירע נמי ה' דברים אבל חרבן בה"מ תקיפא טובא ועוד לא דמי לט"ב דצרה א' הוכפלה בו עכ"ל ומקשים דהא הו"ל לתלמוד לשנויי דחרבן בה"מ תקיפא טובא או דצרה אחת הוכפלה ולא לתרץ דהוכפלו צרות. והנראה יותר הוא לומר דכונת התוס' דהכל נכלל בתירוץ הש"ס דמשני שאני ט"ב הואיל והוכפלו בו הצרות ולא אצטריך הש"ס לפרש דכאשר גילה דיש חילוק בין ט"ב לאחריני תכף ההפרש ניכר בין ט"ב לי"ז בתמוז דחרבן הבית תקיפא וצרה אחת הוכפלה. ועדיין צריך ישוב:

והרשב"א בחידושיו כ"י כתב וז"ל שאני ט' באב הואיל והוכפלו בו צרות כלומר שנחרב הבית בו ביום בראשונה ובשניה ונלכדה ביתר ונחרשה העיר ואע"ג דבתמוז נמי הובקעה העיר בראשונה וגם בשניה מ"מ לא היה ביום א' שבראשונה היה בט' בחדש ובשניה בי"ז ואף לדעת הירושלמי דאמרי דבין בראשונה בין בשניה הובקעה בי"ז אפ"ה לא הוכפלו בו צרות כל כך עכ"ל ולכאורה דבריו ז"ל צריכין ישוב דגם בי"ז בתמוז אירעו ה' דברים ומאי קאמר הרב ז"ל דלא הוכפלו צרות כל כך. ואפשר דכונתו לפרש דמאי דקאמר הש"ס הוכפלו הצרות כיון נמי דצרת החרבן הוכפלה בראשונה ובשניה וז"ש כלומר שנחרב הבית בו ביום בראשונה ובשניה וכו' דכונת הש"ס דהיו צרות הרבה והעיקרית הוכפלה ונתקשה מי"ז בתמוז ותירץ לא הוכפלו הצרות כל כך כלומר דאיכות הצרות בתמוז לא היו כ"כ אף דבפרטן אתה מוצא ה' כט"ב והיינו ע"ד שתירצו התוס' דחרבן הבית תקיפא טובא. ואחר שנים רבות נדפס ס' טורי אבן וע"ש מ"ש ע"ד התוס' ודוק:

דף יט:

תוס' ד"ה מימות עזרא וכו' עיין כל הדיבור באורך ושמעתי מקשים משם הגאון מהר"ר אברהם ברודא ז"ל דהא אמרינן בריש פ"ב דביצה אקרא דשלחו מנות לאין נכון לו למי

שלא הניח ערובי תבשילין וא"כ כיון די"ט של ר"ה היה בע"ש נימא דלא עברוה וע"ש היה ר"ה לבד ומשו"ה התענו ביום כ"ד דיום כ"ג היה שבת ומאי מכריחים התוס' מדלא התענו ביום כ"ג. ואפשר לישב דהתוס' סברי דהא דאמרו בפ"ב דביצה לאין נכון לו למי שלא הניח ע"ת אסמכתא היא וכי היכי דכתבו רש"י והר"ן אמאי דבעי הש"ס התם מנ"ל וכו' דע"ת דרבנן וקרא דזכור את יום השבת אסמכתא ה"נ סברי התוס' דקרא דעזרא אסמכתא. וכן משמע מסתמות דברי רש"י והר"ן ודעמיהו דלא אשתמיט חד מרבוואתא לומר דערובי תבשילין דברי קבלה. ומאחר שכן אנחנו לא נדע ר"ה דההוא שתא איזה יום חל. ומשום דיד הדוחה נטויה לדחות דדילמא יום כ"ג חל בשבת לזה כתבו בראש אמי"ר וקצת סמך יש בדבר. וראיתי להרב פר"ח לקמן דף ל"ב בהגהותיו בספר מים חיים שהקשה במ"ש שם בש"ס למימרא דעברו' לאלול והא אמר רחב"ך מימות עזרא וכו' דמאי פריך האמרינן בסוגיין דאי אצטריך מעברינן ליה ע"ש ולק"מ דאיברא דאי אצטריך מעברינן ואולם הא איכא סהדא רבא רחב"ך משמיה דר' דמימות עזרא לא מצינו אלול מעובר והיינו דפריך התם דבימי רשב"ג זאת מצאנו דעברוה והיכי פסיק ותני דמימות עזרא עד זמנו לא מצינו ופשוט. ומדברי הרא"ש בפסקיו שילהי מכילתין משמע דמ"ש פ"ב דביצה שלחו מנות לאין נכון לו למי שלא הניח ע"ת דרשא גמורה היא והש"ס קאי אקרא ולא כמי שרצה לומר דקאי הש"ס על ר' אליעזר דנקט הך קרא בסוף דרשתו ובלא"ה הוא דוחק. זה כתבתי בימי חרפי זה למעלה מארבעים שנה. ועמ"ש בעניותי בס' הקטן ברכי יוסף א"ח סי' תצ"ד ובס' הקטן מחזיק ברכה שם בס"ד:

דף כא.

לוי אקלע לבבל בחדסר בתשרי וכו' אע"ג דתנן פ"ק דתעניות ט"ו עד שיגיע אחרון שבישראל לנהר פרת. ומדברי התוס' ד"ה לוי אקלע משמע דהיה עומד במקום שמקדשין ב"ד ולקמן דף כ"ה א"ל רבי זיל לעין טב וקדשיה וכתבו התוס' דאמרו בפסיקתא דמקדשין בעין טב לפי שנאמר כי מציון תצא תורה. לא יקשה איך לוי אתא בח' ימים לבבל דדל ר"ה ושבת פשו ח' יומי או ז' יומי. דאפשר דלוי הלך ביום ובלילה ואז מצי למיזל בז' ימים כדמוכח פרק אלו מציאות (בבא מציעא דף כ"ח) ובאסיפת זקנים שם ועמ"ש הרב שער אפרים בתשו' א"ח סי' ל"ז ודוק הטב במ"ש בדברי התוספות דחגיגה וצ"ע. וגם אפשר דלוי אקלע לבבל אחר פטירת ר' אפס ובו בפרק סנהדרין בטבריא ועל הרוב דשם היו מקדשין ומטבריא לבבל הדרך קצר יותר ומיהו עכ"פ צ"ל דהלך קצת גם בלילה כמדובר ודוק:

והנה התוס' כתבו בדיבור הנז' וא"ת והיאך יניחם לאכול וכו' וי"ל וכו' אתם אפילו מזידים וכו' ע"ש. והנה שמעתי מקשים דהא דאמרינן אשר תקראו אתם אפילו מזידין וכו' היינו לב"ד המקדשין את החדש וכההיא דר"ג עם ר' יהושע דפ"ב ומאי קאמרי התוס' עכ"ד. ואפשר דכונת התוס' על סנהדרי גדולה שתקנו דבני ח"ל לא יעשו כפור אלא יום אחד ועלייהו קאמרי התוס' דאמרינן אתם אפי' מזידין וכו' דאם לאעקורי זמנא לכל ישראל במזיד כתיב אתם כ"ש למאי דקבעו לבני גולה כפור יום אחד מפני הסכנה. ומיהו כשידעו ודאי ע"פ עדות זמן האמיתי שקדשו ב"ד בא"י בכה"ג לא תקון וכל זה דוחק כמבואר. ואחרי כתבי שנים רבות ראיתי להרשב"א בחידושיו בסוגיין שכתב וז"ל ואולי נאמר דכיון שכבר קבעו בני בבל יום ל' ועליו סמכו והתענו יום עשירי שלהם אין לחזור ולהתענות ביום אחר כיון שאין כאן עד וכו' ויש להם לסמוך עמ"ש התורה אתם ואפי' מוטעים וכו' ומיהו אלו העיד לוי וכו' אעפ"י שכבר קדשו ביום ל' כיון דבני בבל בתר ב"ד שבא"י גרירי טעותם אינו עומד וכו' עכ"ל וראה בעיניך דעל בני בבל קאמר וקרי בהו שקדשו יום ל' ועם שהרב אמרה בלשון אולי הדבר קשה לומר אשר תקראו אתם על בני בבל דאינם יכולים לקדש וכ"ש בהיות סנהדרין בארץ המקדישים. ויותר נכון לומר דכיון דלמעבד תרי יומי בכפור הוא סכנה וכמ"ש רב נחמן בסוף להההוא גברא דם תהא אחריתו וכמו שפירש"י שם. אם לא יהא עדות מפורש לא עיילי לסכנה כל הצבור ואין כאן כרת מידי דהוה אחולה שיש בו סכנה ודוק:

רבא הוה רגיל דיתיב בתעניתא תרי יומי זמנא חדא אשתכח כוותיה. מכאן יצא לו להרמב"ם פ"ה מקדוש החדש שכתב דהיו מקדשין עפ"י הראיה בימי חכמי המשנה ובימי חכמי הגמרא עד אביי ורבא. ומבואר בסוגיין דזמנא חדא אשתכח כוותיה דרבא שלא עשו בח"ל יה"ך ביום שעשו בא"י עפ"י הראיה אלמא בזמן רבא היו מקדשין בא"י עפ"י הראיה כדברי הרמב"ם. והיה העלמ"ה סוגיא זו מהגמי' ומהריטב"א והר"ן ומהרש"ל ושאר אחרוני זמנינו כמ"ש אני בעניי בס' הקטן ברכי יוסף א"ח סימן שצ"ג ובמחזיק ברכה שם וסי' תקכ"ז בס"ד:

ומקשו הכא רבני אשכנז דרבא למה היה מסתפק ביה"ך ואצטריך למעבד תרי יומי הא אמרינן פ"ג דתעניות דכל מעלי יומא דכפורי הוו שדרי לרבא שלם מרקיעא. וכי אתי ליה שלם הנה נודע דלמחר יה"ך וליכא ספקא. ואפשר לישב דיש מקום לומר דמנהג רבא היה דבערב יה"ך היה נוהג בפרישות וקדושה טפי ואתי ליה שלם מרקיעא. ולכן אי אפשר לדעת באמיתות אי למחר יה"ך ודילמא למחר יהא ערב כפור ומשום דעביד אותו פרישות ותוספת קדושה אתי ליה שלם בשגם ההוא יומא מעשרת ימי תשובה אף

דלמחר ערב יה"ך ולא כיפור:

א"נ אפשר דאי לא אתי ליה שלם במעלי יומא דכפורי לא הוה מצי סמיך שלא להתענות למחר דדילמא איזה דבר קל עשה ולאו אדעתיה ומשו"ה נמנע ממנו ע"ד שאמרו בירושלמי פ"ט דתרומות דאליהו הנביא לא אתחזי לריב"ל על דלא עבד משנת חסידים ובעבור חששא זו צריך להתענות למחר.ואי אתי למחר ביה"ך דידהו הוברר דלמחרתו יה"ך האמיתי וצריך להתענות ג"כ. ולכן גם כי אתי במעלי יומא דכפורי דידיה הוי עביד תרי יומי ולא סמיך משום דכי לא אתי במעלי יומא דכפורי דידיה הוה צריך למעבד תרי יומי כמדובר. וכדי שלא לחלק משנה לשנה דלא להוי כי חוכא דשתא עביד ושתא לא עביד אמטו להכי תדיר עביד תרי יומי.

א"נ אפשר לומר זה עצמו בסגנון קצר דטעמא דרבא דעביד תרי יומי היינו דהוה חייש שמא יגרו' החטא ותמנ"ע היתה כי אין דורש השלום לו ומיראה זו עביד תרי יומי:

א"נ אפשר דכיון דקי"ל דכל היכא דמטו שלוחי ניסן ולא מטו שלוחי תשרי מחייבי למעבד תדיר תרי יומי ה"ה רבא אף דידע בתשרי כיון דלא ידע בניסן צריך להשוות מדותיו ולמעבד תרי יומי בתשרי נמי. ודרך חידוד אפשר לומר דהרואה יראה סדר סוגיין דברישא קאמר לוי אקלע לבבל בחדסר בתשרי אמר בסים תבשילא דבבלאי ביומא רבה וכו' והדר קאמר מכריז ר' יוחנן כל היכא דמטו שלוחי ניסן ולא מטו שלוחי תשרי וכו' והדר קאמר רבא הוה רגיל דעביד תעניתא תרי יומי וכו' רב נחמן וכו' למחר יומא רבא וכו'. ויש להעיר דאמאי הפסיק בהא דמכריז ר"י כל היכא דמטו שלוחי ניסן וכו' הו"ל לסדר עובדא לוי וסמיך ליה דרבא ודרב נחמן שהם מענין אחד ואמאי מעייל ביניהו הא דמטו שלוחי ניסן וכו' אלא דהש"ס בסדר הדברים לבד להורות נתן כמה ענינים באין אומר ואין דברים כמ"ש הרשב"א בתשובה. והכא הפסיק בין הדבקים הא דמטו שלוחי ניסן קודם דרבא עביד תרי יומי ללמד יצא דלא תקשי דרבא ידע מתוך שלמא דשדור ליה מרקיעא אימת יה"ך ואמאי עביד תרי יומי להכי הקדים בהא דמטו שלוחי ניסן ולא מטו בתשרי דבעו למעבד תדיר תרי יומי ובהא תנוח דעתנו על רבא כדשניין:

דף כא:

בקש קהלת להיות כמשה יצאת ב"ק וא"ל וכתוב יושר וכו'. פירשו רבני אשכנז דרך צחות דאמרו רז"ל דשלמה היה מכרכ"ר בכל עז למען דעת טעם פרה אדומה וכתיב ולקחו לטמא מעפר שרפת החטאת. ור"ת לטמא מעפר שריפת החטא[ת] שלמה וסבר דיש רמז בכתוב דשלמה עתיד לידע הטעם. יצאת ב"ק ואמרה וכתוב יושר רמז לו הטבת

לראות הר"ת אמנם תעשה הר"ת ביושר ותמצא שהוא למשה שהקב"ה גילה למשה טעמה וז"ש וכתוב יושר דברי אמת ודוק:

דף כב.

א"ל רב הונא לרב חנן בר רבא ר' יוסי ומעשה ואת אמרת הלכה כר"ש וכו' מקשים דכי פריך רב הונא ר' יוסי ומעשה וכו' ממילא משמע דיש לו גירסא אחרת והו"ל לרב חנן לגלות לו תכף ולומר אנן הכי מתנינן לה ולא לומר והא זמנין סגיאין אמרית קמיה דרב וכו'. ונראה לישב דודאי רב חנן הבין דגירסת רב הונא הפוכה ועל הא פריך והא זמנין סגיאין וכו' כלומר ודאי גירסתי נכונה דנאמרה ונשנית לפני רב וגירסתך טעות. ומכלל דבריו הבין רב הונא דיש לו גירסא אחרת וא"ל היכי תנית וכו' וגילה לו דהוא לא ידע דיש גירסא אחרת ולהכי גריס הכי.

ודרך חידוד אמרתי בימי חרפי דודאי ממשמע שאמר לו ר' יוסי ומעשה ידע שפיר דגירסא אחרת היתה לו. אך הבין דגירסתו היא כך. אב ובנו וכו' יצטרף השני עם אחר דברי ר"ש ר' יוסי אומר אב ובנו וכל קרובים כשרים לעדות החדש ומעשה בטוביה הרופא וכו' וקבלו הכהנים אותו ואת עבדו ופסלו את בנו וכשבאו לפני ב"ד קבלו אותו ואת בנו ופסלו את עבדו וכפי גירסא זו נמצא דהמעשה הוא דקרובין כשרים ונ"מ לענין דינא אי המעשה הוא לפסולא והביאו לזה מאי דאמר ליה רב הונא ר' יוסי ומעשה ואת וכו' ואי גירסת רב הונא כגירסתו רק דתני ר"ש במקום ר"י ור"י במקום ר"ש הו"ל לאתמוהי עליה כי האי גונא ת"ק ור' יוסי ומעשה ואת וכו' דת"ק פסל נמי אלא נראה דבמתני' ל"ג אלא ר"ש ור"י ותו לא ור' יוסי להתרא ומוכרח דגריס ומעשה בסיום דברי ר' יוסי כנז' ולהכי מתמה והא זמנין סגיאין וכו' דכיון דנ"מ ביניהם לענין דינא והיכי הוה עובדא לזה מסתמיך ארב. ואולם לפי האמת רב הונא לא ידע כי אם גירסתנו ולענין דינא שוין דהמעשה הוא לפסולא ומדבריו הבין דיש גירסא אחרת וא"ל היכי תנית וא"ל רב חנן גירסתו והש"ס לקצר לשון קאמר א"ל איפכא. ולעולם לא ידע גירסת רב הונא כי היכי דלימא איפכא לחוד אלא דהש"ס קיצר:

א"נ אפשר והוא דיש לדקדק אמאי אכפלו הני אמוראי ר"ח ורב טבי אמר מר עוקבא אמר שמואל לפסוק הלכה בדין זה והלא מילתא דפשיטא לפסול הקרובים דהכי ס"ל לת"ק ומעשה רב דב"ד פסלו את בנו ובפרט למאן דגריס אמר שמואל אין הלכה כר"ש דהיינו לגירסתנו דמכשי' דר"י נמי פסל. ונראה דהוכרחו לאשמועינן בדין זה מאי פסקא משום דעין רואה במעשה בטוביה דבו בפרק לאו מילתא פסיקתא הוות לפסול בנו כי

הכהנים קבלו אותו ואת בנו וס"ל כר"ש וכיון דב"ד של כהנים מכשרי ובי דינא אוחרי מפסלי היה מקום להסתפק. ומאחר שכן כי פריך ליה רב הונא ר' יוסי ומעשה וכו' הבין רב חנן דגם רב הונא גריס כוותיה ר"י להכשיר ופריך ליה אהא דפסיק כר"ש לפסולא במקום ר"י ומעשה כלומר דר"ש ור' יוסי הלכה כר"י וגם במעשה זאת מצאנו ב"ד של כהנים דקיימי כר"י להתרא והמעשה אינו מוחלט לפסולא אמאי פסיק כר"ש זה הבין ר"ח מדברי רב הונא. דודאי אף דר"ש לא קאמר אלא המעשה מדבריו למדנו דס"ל דפסול הב"ד עיקר ורמז זה דלא קאמר וקבלו ב"ד של כהנים אלא וקבלו הכהנים. ואח"ך אמר וכשבאו לב"ד ולא אמר בקצרה וקבלו הכהנים אותו ואת בנו ופסלו את עבדו וב"ד קבלו אותו ואת עבדו אלא לאפוקי אתא ולהכי אמר וכשבאו לב"ד על דרך מאי דתנן בעלמא וכשבא הדבר אצל חכמים דהוי מסקנת הדין. ור"ח תלה עצמו באילן גדול בי ר"ב הוא. ור"ה לא ידע מהגירסא האחרת וא"ל היכי תנית וכו':

ודע דבבתרא דף ס"ה יש סוגיא מעין דוגמא לזו ומ"ש שם רשב"ם א"ל איפכא שהוא לשון הגמרא היינו דקדוק תיבת איפכא דוקא דלא שייך לשון איפכא אלא כשיודע הדבר ואומר איפכא לז"א דהם דברו באורך והתלמוד קצר:

הא אשה כשרה לה אף הן כשרין לה. ראיתי להגאון מהר"ל בס' טורי אבן שהקשה מנ"ל לדיוקי הא אשה כשרה אף הן כשרין לימא הא האשה כשרה לה יש שהן כשרין ויש מהן שאין כשרין כדאמרינן מעין זה במ"ק דף י"ד גבי קטן הנולד במועד מותר לגלחו במועד ופריך מדתניא מותר לגלח בימי אבלו הא אסור אסור ומשני מי קתני הא אסור דילמא יש מהן מותר ויש מהן אסור ובזבחים דף ק"ב תנן כל שאין ראוי לעבודה אינו חולק בבשר ודייק הא ראוי חולק והרי טמא ומסיק הא לא קתני פי' לא תדוק הא ראוי דהא לא קתני. והאריך הרב בזה ומסיק דהא דקתני זה הכלל כל עדות שאין האשה כשרה לה אף הן לא אצטריך לגופיה ופשיטא אלא אתא לדיוקא הא אשה כשרה אף הן כשרין זהו תורף דבריו בקצור עיין בספרו הבהיר באורך:

ולפום ריהטא יש לעמוד על מ"ש מהראנ"ח ח"א סי' כ"ב ומהר"ר צבי בשו"ת סי' קמ"א שהביאו ראיה דעד מפי עד כשר בשבויה מדאמרינן פרק חבית (שבת דף קמ"ה) ובכורות דף ל"ו איבעיא להו עד מפי עד מהו לעדות בכור רב אסי אסר ורב אשי שרי א"ל רב אסי לרב אשי והא תנא דבי מנשה אין עד מפי עד כשר אלא לעדות אשה תני אלא לעדות שהאשה כשרה לה וא"כ הרי תלמוד ערוך דעדות שהאשה כשרה עמ"ע כשר וכיון דבשבויה אשה כשרה ה"ה עמ"ע. ודחה מהראנ"ח דאפשר דלא באה הבריתא אלא להחמיר דאין שום עדות שהאשה פסולה ועמ"ע כשר אבל איפכא לא תני ולא תדוק

דכל עדות שהאשה כשרה דעמ"ע כשר. ואח"ך הוכיחו מהראנ"ח ומהר"ץ מסוגיין דדייק הא אשה כשרה לה אף הן כשרין לה אלמא דאית לן לדייוקי כי האי גוונא ומהר"ר צבי האריך בזה דסבר הגמרא דאי לאו החלוקות שוות ומתלו זו בזו ומתהפכות לא הו"ל לתנא למתלינהו זה בזה והא דעמ"ע דכוותה באופן שתלמוד ערוך דעמ"ע יש להכשיר בשבויה. ושם הרב מהר"ץ תמה על מרן בב"י בא"ה סי' ז' שכתב דעמ"ע אפשר דכשר בשבויה וכתב אפשר בדבר שהוא תלמוד ערוך וכן תמה על מהרשד"ם סי' רל"ה בא"ה שלא רצה להתיר כיון דמרן כתבה בלשון אפשר עש"ב. ומלבד שנעלם מהרב ז"ל דמהראנ"ח עצמו בסי' הנז' הוא דחה דהייתו לסוגי' בכורות הנז' והביא ראיה מסוגיין כאשר יראה הרואה והרב מהר"ץ הביא דחית מהראנ"ח וקיים הראיה הנז' בכח סוגיין והם דברי מהראנ"ח עצמו. עוד דנעלמו ממנו סוגית זבחים וסוגית מועד קטן הנזכרות דמייתי הרב טורי אבן שהם כמו שדחה מהראנ"ח לסוגית בכורות כמבואר. וגם הרב מהראנ"ח לא זכר מהסוגיו' הנז' שהוא הביא בתשובתו בגמר הדחי' מאי דתנן כל הכשר לדון כשר להעיד ויש שכשר להעיד וכו' דלא שמה מתיא כמ"ש מהר"ץ והו"ל לאתויי הנך סוגיות:

ולא עוד אלא דלפום מאי דמסיק הרב טורי אבן יש לפקפק על הדין דעמ"ע כשר בשבויה דהרב טורי אבן חילק בין סוגיין להנהו סוגיי דהנך איכא רבותא במאי דקתני אבל בסוגיין ליכא רבותא אם לא שנאמר דאתא לדיוקא והיינו רבותא וכמ"ש משם הרב ז"ל א"כ בסוגי' פרק חבית ובכורות דקתני אין עמ"ע כשר אלא לעדות שאשה כשרה בלבד ומדקתני בלבד מוכח דאיכא רבותא. וכבר מהראנ"ח עצמו בתשובה הנז' הוכיח מדברי הרמב"ם הלכות בכורות דעמ"ע עדיף מאשה ואח"כ כתב וז"ל ואע"ג דהתם בבכורות אע"ג דפשיטא לן אשה מיבעיא ליה בעמ"ע י"ל דהשואל היא גופה מיבעיא ליה אי עמ"ע גרע מאשה אי לא וכי פשיט ליה דנאמן ומשני לבריתא דהכי קתני וכו' מחדש לו דעמ"ע עדיף מאשה והכי משמע מדקתני אין עמ"ע כשר וכו' דמשמע דהוה ס"ד לומר דעמ"ע כשר אפי' לעדות שאין האשה כשרה לה ואתא לאפוקי מהך סברא וקאמר שאין הדבר כן אלא אין עמ"ע כשר אלא לעדות שהאשה כשרה לה ומשו"ה כתב הרמב"ם אחר שכתב דין עמ"ע ואפי' אשה כשרה וכו' עכ"ל הראת לדעת שהרב מהראנ"ח עצמו כתב דאיכא רבותא במאי דקתני אין עמ"ע כשר אלא לעדות שהאשה כשרה לה ומעתה אזדא לה הראיה שהביאו מהראנ"ח ומהר"ץ מסוגיין וההיא דבכורות דמיא להנך סוגיי דמ"ק וזבחים דאמרינן דהא לא קתני ושאני סוגיין דליכא רבותא אלא בדיוקא כמ"ש הרב טורי אבן:

ובהא ניחא דהרמב"ן בהלכות בכורות כ"י והרא"ש בפסקיו שם השמיטו הבריתא ולא

כתבו אלא פלוגתא דאמוראי אי עמ"ע שרי בבכור וכתבו דמרימר קרי עליה דרב יימר שרי בוכרא והלכתא דעמ"ע כשר. דכיון דכתבו פלוגתא דהני אמוראי ולדמרימר ממילא שמעינן דעמ"ע לא עדיף מאשה ולא הוצרכו להביא הבריתא אבל לדעת מהראנ"ח ומהר"ץ הו"ל להביא הבריתא דשמעינן מינה טובא דהא עדות שהאשה כשרה כגון שבויה עמ"ע כשר. אלא משמע דסברי דליכא לדייוקי מהבריתא דהא לא קתני כמ"ש במ"ק וזבחים כאמור. ובשלמא להרמב"ן יש לדחות דכיון דחיבורו לתשלום הלכות הרי"ף כתב בקצרה כי כבר הרי"ף פרק הבית הביא הבריתא וכל הסוגיא. אבל הרא"ש בפסקיו שהשמיט פ' חבית הכל בבכורות הו"ל להביא הבריתא כמדובר. ובהכי נתישבו דברי מרן ומהרשד"ם הנז' דתהי עליהו הרב מהר"ר צבי כמש"ל:

אמנם נראה דאפשר להליץ בעד שני המאורות הגדולים מהראנ"ח ומהר"ץ ולומר דהם סברי דגם בסוגיין איכא רבותא במאי דקתני זה הכלל כל עדות שהאשה אינה כשרה לא דהוה ס"ד איפכא דפסולי דרבנן עדיפא מאשה ודלא כהרב טורי אבן. תדע דאי כדבריו הו"ל להש"ס להקשות פשיטא ולשנויי לא נצרכא אלא לדיוקא דהא אשה כשרה אף הן כשרין וכדרגיל הש"ס בכי האי גוונא לאותובי ולשנויי. ולא תקשי מהנד סוגיי דמ"ק וזבחים דהיכא דדיוקא לא סלקא דדינא להפך כגון הנהו דהתם וכדפריך עלייהו התם הוא דאמרינן הא לא קתני והתנא סמך שלא נדקדק דפשיטא ליה שלא יבואו לטעות בזה. אמנם היכא דדיוקא מסכים הולך לדינא ולסברא כי סוגיין דייקינן הא אשה כשרה אף הן כשרין דפשיטא ליה דדינא הכי הוי. ומעתה בההיא דבכורות דדיוקא מסכים לסברא דאשכחן דהקלו בשבויה דייקינן מהברייתא ויש ראיה מסוגיין דדייקינן כי האי גוונא . **ומ"מ** ראיתם הלזו מבכורות אינה החלטית ויד הדוחה נטויה כמו שיראה המעיין. ולכל הדברו' נעלמו מהרבנים הנז' הנהו סוגיי ודוק הטב:

דף כב:

מאי משמע דמשיאין לישנא דיקוד הוא דכתיב וישאם וכו'. שמעתי מקשים ממ"ש פרק כל הצלמים (עבודה זרה דף מ"ד ע"א) רב הונא רמי כתיב ויאמר דוד וישרפם באש וכתיב וישאם ל"ק כאן קודם שבא איתי הגיתי כאן לאחר שבא איתי הגיתי הרי דשם מסיק דהא דכתיב וישאם היינו שנטלם ונהנה מהם לאחר שבטלם איתי הגיתי ובסוגיין בפשיטות קאמר דוישאם היינו שריפה ומייתי מיב"ע דתרגם ואוקדינון. ועל רב הונא דהתם קשה מהתרגום שתרגם יב"ע ואוקידינון:

ואפשר לישב קצת דגם רב הונא דהתם מפרש וישאם לשון שריפה כדמתרגם ואוקידינון

וכמו דכתיב בקרא אחרינא וישרפם אלא דרב הונא רמי שינויא דקרא דהכא כתיב וישאם והתם כתיב וישרפם והו"ל למכתב חד לישנא ואמאי שינה ולהכי מפרש דכתיב וישאם ולא כתיב וישרפם אע"ג דגם וישאם הוא וישרפם מ"מ נקט וישאם לומר דהוה נמי מילי דנטלם ונהנה בהם וגם שרף איזה מהם ומהשינוי ידענו זה דכתיב בקרא אוחרי וישרפם והיינו דלפני בא איתי הגתי שרף מהם ואחר שבא וביטלם נטלם ונהנה מהם לאותם שעדין לא נשרפו וכפ"ז תרתי הוו איכא דשרפם ואיכא דנטלם וצדקו יחדיו. אמנם מלשון רש"י דהתם מוכח דמפרש דלא נשרפו מהם כלל שפירש קודם שבא איתי אמר לשרפם בא איתי ובטלם והדר וישאם:

ונראה דטעמו של רש"י משום דוישאם וישרפם משמע לכל עצביהם שהניחו ומשו"ה ניחא ליה לפרש דבתחילה אמר לשרפם וכשבא איתי נטלם וכתיב וישרפם דמחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה דכיון דחשב לשרפ' מעה"כ כאלו שרפם ולהכי כתיב וישרפם ולעולם נטלם שביטלם איתי הגתי. וידענו זה מדשינה הכתוב וכתיב וישאם ולמדנו דתרוייהו איתנהו שנטלם ושרפם והיינו על מחשבתו לשרפם מעה"כ וישאם שרפם. אלא דאפיקיה בלשון וישאם ושינה לומר דנטלם שביטלם איתי וא"כ וישאם מתפרש ב' פירושים כמדובר וינטלם וינשא"ם. אחר שנים רבות נדפס ספר טורי אבן וראיתי שעמד על זה וע"ש מה שכתב ודוק במ"ש בעניותנו:

דף כג.

והאי דלא עבדי איתנוסי הוא דאתנסו. כתבו התוספות והרשב"א בחידושיו כ"י דהשתא דזמנין עבדי וזמנין לא עבדי כי לא עבדי במ"ש לא תלו באונס אלא במילתא דשכיחא עכ"ל והא דאמרינן בכתובות דף י"ו ע"ב תניא ר' יהודה אומר חבית של יין מעבירין לפניה אמר רב אדא בר אהבה בתולה מעבירין לפניה סתומה בעולה מעבירין לפניה פתוחה אמאי נעבר קמי בתולה וקמי בעולה לא נעבר כלל זמנין דתפסה מאתים ואמרה אנא בתולה הואי והאי דלא עברו קמאי אתנוסי אתניסו והרי הכא דאי זמנין עבדינן וזמנין לא עבדינן ואפ"ה איכא למימר איתנוסי איתניסו. וי"ל דשאני התם דתפסה ואית לה מגו כמ"ש הראשונים שם אבל בלא"ה תלינן במילתא דשכיחא כמ"ש התוס' והרשב"א. וכל קבל דנא הכא איכא עדיפותא דב"ד זריזין ותלינן ודאי במילתא דשכיחא היכא דזמנין עבדינן וזמנין לא:

דף כד.

אבל מצטרפין לעדות אחרת וכו' אני בעניי בס' הקטן חיים שאל משאלות סי' ל"ג עמדתי קצת בפירוש רש"י והתוס' ומ"ש אחרוני זמנינו על זה בס"ד:
תניא פלימו וכו' ר"א בר צדוק אומר בין כך ובין כך וכו' כן הגירסא בכמה ספרים וכד הוינא טליא קבלתי שהוא ט"ס שהרי ר"א בר צדוק סבר אם לא נראה בזמנו וכו' כדתנן במשנתנו אלא צ"ל ר' אלעזר בר"ש כמ"ש רש"י לעיל דף ח' ע"ב דהכי סבר ר' אלעזר בר' שמעון בסוגיין ע"ש. ואח"כ ראיתי שכן הגיה מהרש"א ואחר כמה שנים ראיתי בש"ס שנדפסו בפפד"מ דגריס בסוגיין ר' אלעזר (ס"א בר"ש) ע"ש ואינו מכוון לומר ס"א ואחר שנים רבות ראיתי בסדר הדורות שנדפס מחדש שכתב כן דף ז' ע"ג ע"ש ויש להרגיש שלא הזכיר דברי מהרש"א שהגיה כן אף דמהרש"א לא זכר לשון רש"י הנז"ל ודוק:
ומי שרי וכו' בסוגיא זו האריך הרב מהר"ם אלשיך בתשובותיו סי' ע"ז ואני הדל כד הוינא טליא התויתי תיו על דברי הרב ז"ל בקונט' ע"ש:

דף כד:

שאני ר"ג דאחרים עשו. מ"ש התוס' ואע"ג דבכל מילי אמירה לגוי שבות ואפי' בדרבנן כדמוכח פ"ב דמ"ק ואפילו בדרבנן איכא שבות ופ' השוכר יש בעיא אי איכא שבות בלאו וכו' ע"ש דבריהם תמוהים וכבר ביאר דבריהם עטרת ראשי מורי הרב זלה"ה בשו"ת נהפה בכסף י"ד סי' ד' ריש דף ל"א ע"ש באורך והמעיין יראה שיש לפרש קצת בסגנון אחר. ומ"ש שם משם הרב חי' הלכות במ"ש התוס' במציעא. כ"כ הרשב"א בשם התוס' הביאו בשיטה מקובצת שם. ומ"ש שם משם הרשב"א בחידושיו למכילתין ליתיה בחידושיו הנדפסים ואולי על חידושיו כ"י קאמר (ואינם בידי עתה). וכן באגודה בסוגיין לא זכר אלא סוגית השוכר ועמ"ש הריטב"א בחי' מציעא הנדפסים שם .

דף כה.

הלך ומצאו ר"ע מצר א"ל יש לי ללמוד שכל מה שעשה ר"ג וכו' אע"ג דבלאו דרשא דאתם כתי' לא תסור ימין ושמאל ואז"ל אע"פ שאו' על שמאל ימין מ"מ אם ידע בודאי שטעו בלי ספק אין לו ללכת אחריהם ומשו"ה היה מצטער ר' יהושע. א"נ במ"ש הרז"ה בס' המאור דר"ג הכיר בטעותו ועם כל זה לא חזר בו וכמו הצער עלה לר' יהושע דעד שלא הכיר בטעותו אלא זה היה דעתו תינח אבל להכיר שטעה ולהחזיק בטעות דא עקא עד שלימד ר"ע אפי' מזידין ובמקומו הארכתי בס"ד:

איבעיא להו מי מצר וכו' יש להרגיש דמאי מספ"ל דודאי ר' יהושע מצר דאי ר"ע מצר הול"ל הלך ר' עקיבא מצר ומצאו ומדקאמר הלך ר"ע ומצאו מצר ש"מ דר' יהושע הוא המצר וי"ל דהיה אפשר דלעולם המצר ר' עקיבא ואי תנא הלך ר' עקיבא מצר ה"א דמצר בצרת עצמו וילדי הזמן ואשמועינן דעם כל צרתו הלך אצל ר' יהושע לנחמו ולהכי תנא הלך ר"ע ומצאו מצר לאשמועינן דהיה מצר בצרת ר' יהושע לא בצרת עצמו ולעולם דהמצר ר' עקיבא ולהכי אבעיא להו: הרי הוא אומר אתם אתם וכו' הקשה הרב טורי אבן דהאמרינן פ"ק דסנהדרין דר' עקיבא סבר יש אם למקרא ואמאי דרש הכא מסורת. ולי הדל נראה דכבר התוס' שם פ"ק דסנהדרין דף ד' הקשו כמה קושיות בענין זה ותירצו דהיכא דמקרא ומסורת לא מכחשי אהדדי ר"ע תרוייהו קדריש ע"ש והכא לא מכחשי המקרא והמסורת ולהכי דריש אתם אפילו מזידין וכו':

דף כו.

דאמר רב חסדא וכו' לפי שאין קטיגור נעשה סניגור וכו' עמ"ש אני בעוניי בס' הקטן דברים אחדים דף מ"ה ע"א ע"ש:

דף כו:

משנה. שופר של ר"ה של יעל פשוט ופיו מצופה זהב, בגמ' מפרש דכמה דפשיט טפי מעלי ופיו מצופה זהב לכבוד י"ט. ובישיבה אמרתי דרך חידוד דהנה בירושלמי במשנה הקודמת דרבנן אמרי כל השופרות נקראו קרן ונקרא שופר ושל פרה קרן איקרי שופר לא איקרי התיבון הרי של יעל אינו קרוי לא קרן ולא שופר א"ר לוי שאניא היא שאין קטיגור נעשה סניגור. ולעיל בגמרין בטעמא דרבנן הש"ס קאמר דכל השופרות נקראו קרן ושופר אך פרה קרן דוקא ועולא אמר משום אקנ"ס ואביי משום שופר א' אמר רחמנא ולא שנים וג'. ואפשר דמשנתנו רמזה דהעיקר כאביי דהרי במקדש תוקעין בשל יעל פשוט ומזה נדח' טעם כל השופרות אקרו קרן ושופר דהרי יעל לא איקרי לא קרן ולא שופר כדפריך בירושלמי. ופיו מצופה זהב לדחות אין קטיגור נעשה סניגור. וא"כ פסול פרה משום שופר ולא ב' וג'. והוא על דרך שהיו נותנין עטרה של זית בראש שור הבכורים כמ"ש פ"ג דבכורים בירושלמי והרמב"ם פ"ד להודיע שהם ממין שבעה. כן כאן היו עושין להודיע טעם השופר:

גמרא. וביה"כ כמה דכייף איניש וכו' מהרש"א בחידושי הלכות תמה על זה ותמה על מה שהגיהו בתעניות מתוך פירש"י ע"ש וכדברי הר' ז"ל ראיתי בליקוטי ר"ב כ"י

משם גיליון שכתב שיש דרצו להגי' בתעניות והיא שבוש דרש"י כתב שהוא כינופיא וצ"ע עכ"ד:

דף כז.

משנה. שופר שנסדק וכו' התו' הקשו על רש"י שפירש דהו"ל כשני שופרות דהיינו דבק שהרי שופרות וכו' והרב פר"ח סי' תקפ"ו כתב דהמדפיסים טעו בשני נקודות ולשון שני דרש"י מתחיל פסול דהו"ל כשני שופרות אפסול דדיבק שברי שופרות ועמ"ש בעניותי על זה ועל דברי התוס' בס' הקטן ברכי יוסף שם סי' תקפ"ו בס"ד:

דף כז:

אמר רב הונא לא שנו אלא לאותם העומדים וכו' עיין מ"ש הרב מהר"ם ן' חביב בשיטתו ועיין מה שכתבתי אני בעניי בספרי הקטן ברכי יוסף סי' תקפ"ז בס"ד:

דף כח:

מתיב רב שמן בר אבא מנין לכהן וכו' הקשה הרב מהר"ם ן' חביב בשיטתו אמאי מותיב רב שמן בר אבא לרבא דמילתיה דרבא היינו בשאינו מכוין אבל במכוין להוסיף אפי' שלא בזמנו עובר והך בריתא דברכת כהנים מיירי במכוין להוסיף כדקתני אוסיף ברכה א' וכו' ע"ש ולי ההדיוט נראה דדברי רבא דאמר מצוו' אינו עובר עליהן אלא בזמנן משתמען מילוהי דשלא בזמנן אפי' מכוין להוסיף אינו עובר דהרי קפסיק ותני מצוות אינו עובר עליהן אלא בזמנן ומוכח דשלא בזמנן בכל גוונא אינו עובר ומשו"ה מותיב ליה רב שמן מהך בריתא. וכן משמע מדברי רש"י דרבא דאמר אינו עובר עליהן אלא בזמנן היינו בכל אופן. ומשו"ה רבא מהדר לתרוצי דזמניה הוא. ואפשר דבסוגיין ל"ג רב שמן בר אבא שהיה בזמנו של ר' יוחנן אלא רב שמן סתם (ועיין בסדר הדורות דף קנ"ג ע"ב):

רבא אמר לצאת לא בעי כונה וכו' לפום ריהטא יש לעמוד דהשתא רבא למאי אתא כבר קושיות אביי ורב שמן בר אבא נתורצו ומאי בעי עתה רבא. ונראה דהא דאותיב רב שמן לא אותיב לרבא עצמו אלא אותיב בי מדרשא ושקיל וטרי הש"ס כנראה מסדורא דסוגיין. והדר שמע רבא להאי שקלא וטריא והוא סבר כרב שמן דכיון דאי בעי מברך בצבורא אחרינא ואי לא לא מקרי בזמנו ומשו"ה אמר דלעבור בעי כונה והכהן כיון להוסיף ברכה והישן בח' בסוכה לא לקי דלא מכוין ופריך ממתן דמים ומסיק למילתיה דלעבור

בזמנו לא בעי כונה כמתן דמים ושלא בזמנו בעי כונה ככהן דקתני שכיוין להוסיף וישן בח' בסוכה דאינו מכוין לא לקי:

שוב ראיתי אחר החיפוש בחידושי הרשב"א למכילתין כ"י שכתב וז"ל שלא בזמנו בעי כונה והיינו ההיא דכהן דאע"ג דסיים ברכותיו כיון שהוא מתכוין להוסיף ברכה א' משלו עובר ואע"ג דמתרמי ליה צבורא אחרינא אי בעי בריך ואי בעי לא מברך עכ"ל הראת לדעת דבריו של גדול הרשב"א ז"ל דמסקנא דרבא דכהן אף דאי מתרמי ליה צבורא אחרינא אי בעי מברך שלא בזמנו חשיב כיון דאי בעי לא מברך:

איברא דהרא"ם בתוספותיו לסמ"ג ריש מגילה שהק' למ"ש הרמב"ם וסמ"ג שכתבו דאיסור בל תוסיף היינו כשהמוסיף אומר דגם התוספת הוא מצווה מפי הקב"ה מהך בריתא דכהן דאע"ג דמדידיה קעביד כמ"ש אוסיף ברכה א' משלי עבר ותירץ כיון דאלו מתרמי וכו' זמניה הוא ולא בעי כונה עכ"ד ומוכח דהא דאמרינן דאלו מתרמי וכו' זמניה הוא קאי למסקנא דרבא ומוכרח לומר דהא דאמר רבא לצאת לא בעי כונה וכו' אתא לתרץ מה שהקשה לו אביי אלא מעתה הישן בח' וכו' והדר ביה ממאי דאמר מעיקרא. והוא דוחק בשיטת הש"ס כמבואר. והר"ן פ' הקורא עומד כתב כשיטת הרמב"ם והסמ"ג והרא"ם לדעתם דכהן חשיב זמניה ולעבור בזמנו לא בעי כונה ע"ש ועמ"ש הרב מהר"ם ן' חביב ודוק כי קצרתי:

דף כט.

קתני משמיע דומיא דשומע וכו' וקתני לא יצא. פירוש דהא דתני עד שיתכוין שומע ומשמיע יתר ומוכרח דאתא לאשמועי' דנתכון משמיע היינו דומיא דשומע דהוי לעצמו ולא בעי שיכוין להוציא אחר כמ"ש ר' זירא אכוון ותקע לי שיכוין להוציאו והיינו דקאמר וקתני לא יצא כלומר דלא יצא אם לא נתכוון משמיע אף לעצמו ומינה דנתכון משמיע לעצמו סגי הפך ר' זירא דאמר ותקע לי. ובליקוטי רבינו בצלאל כ"י כתוב דה"ג וקתני יצא עכ"ד וגירסא זו מרווחת אלא דמ"מ לשון וקתני יצא אינו מכוון דלא קתני יצא בהדיא אלא דקאמר עד שיתכוין שומע ומשמיע ור"ל דיצא וי"ל דכיון דלאו דמשמע הכי מדיוקא אלא קתני עד שיתכוין וכו' שפיר קאמר וקתני יצא ודוק ואחר זמן ראיתי שכבר הרב גופי הלכות דף ק"ך כתב בזה ע"ש:

משנה. וכי ידיו של משה עושות מלחמה וכו' עמ"ש אנא בריה קלה בס' הקטן דברים אחדים דרוש ט' דף ל"ה בס"ד:

דף כט:

א"ל ריב"ז לבני בתרא נתקע א"ל נדון א"ל נתקע ואה"ך נדון וכו' עמ"ש בעניותנו לעיל בעירובין דף ס' ע"ש:

דף ל.

בעי ר' זירא ננערו לעמוד וכו' מעין דוגמא בעי רב ענן פ"ג דמועד קטן דף כ"ב ע"א ננערו לעמוד ולא עמדו מהו ואסקא בתיק"ו כי הכא. ועיין מה שכתב הרב שבות יעקב ח"א סי' כ"ח שהביא ראיה לנדונו מההיא דמ"ק ולא זכר מהך סוגיא ע"ש ודוק:

דף לא.

אמר ר' נחמיא מה ראו חכמים (ס"א מה ראה) **לחלק בין הפרקים וכו'** הקשו המפ' אמאי דאמרינן בסמוך וקמפלגי בדרב קטינא דמנ"ל דר' נחמיה לית ליה דרב קטינא אימא דגם ר"נ אית [ליה] דרב קטינא וטעמו שלא לחלק בין הפרקים כדקאמר איהו בהדיא. והרב מופת הדור מהרח"א בס' ישרש יעקב פירש דמדאמר ר"נ וכי מה ראה ר"ע וכו' דתיבת וכי יתירה אלא היינו רתחיה וכו' עש"ב והרב נמשך כפי גירסת עין יעקב. אבל לפי גירסת הש"ס דל"ג וכי נסתר"ה דרכו. ואפשר דאיכא למידק דר"נ הול"ל מה ראה לחלק בין הפרקים אלא בז' על שם ששבת ואמאי הוצרך לחזור ולומר כל ששת ימים כיון דלא יש חילוק ביניהם אלא בז' אלא מוכרח דר"נ לית ליה דרב קטינא וה"ט דאכפל למנקט גם ששת ימים כולם משום דאי קאמר אלא בז' על שם ששבת ותו לא הו"א דבא להוסיף על דברי ר"ע וסובר על שם ששבת וגם רומז ליום שכלו שבת ולא נקט אלא מה שהוסי' לכן חזר לומר כל ששת ימים ומשם נבין דפליג דכיון דחזר לומר כלם הגם שבז' אין חילוק בינו לר"ע הול"ל בז' ששבת וליום שכלו שבת אלא מוכרח שהוא חולק על ר"ע ולא סבר כמ"ש ליום שכלו שבת דלית ליה דרב קטינא כמדובר ודוק:

במוספי דשבתא מה היו אומרים אמר עננ בר רבא אמר רב הזי"ו לך. פירש מהרש"א באגדתיה ששיר של שבת יש לו זיו דהיינו מפי משה שקרן עור פניו ותרגומו זיו עכ"ל ואפשר לרמוז במ"ש גורי האר"י זצ"ל דכשעלה משה למרום לקבל תורה נתנו לו אלף אורות בסוד אלף גדולה דאדם שת אנוש וכשעשו ישראל העגל נאבדו ממנו בעון ישר' ונשאר חלק א' מאלף בסוד ויקרא אלף זעירא ולכך הקב"ה נתן לו להשלים עדיים של ישראל אשר התנצלו מהר חרב ובכל ע"ש חוזר משה לקבל אותן אלף אורות שאבד ולוקחם בסוד תוספת שבת ואז מחזיר הכתרים של ישראל להם ומהם יורשים ישראל

תוספת שבת ומן הדין הכל של משה אלא ישמח משה במתנת חלקו ומחזיר של ישראל זהו תורף דבריהם. וזה הרמז במוספי דשבת אומרים הזי"ו לך כלומר בתוספת שבת הבא לישראל וזה רמז במוספ"י דשבתא או' הזי"ו לך משה רבינו כי לפי הדין שלך הם וזה מטיבותך שאתה מחזירם ולהחזיק טובה אנו רומזים הזי"ו לך שידענו כי הם שלך התוספות של שבת ודוק:

מגג לחומה דכתיב הנה ה' נצב על חומת אנ"ך. פירוש על חומה של לשכת הגזית שהיו ע"א סנהדרין דאמרינן [במד"ר] איכה אנ"ך גימט' ע"א. מצאתי. לקוטי ר"ב בשם גליון: **מלשכת הגזית לחנות מקום בהר הבית וחנות שמו** רש"י פ"ק דע"ז. שם בשם גליון:

דף לא:

אמר ר' יוחנן ומשם עתידין ליגאל וכו' וכ"כ הרמב"ם פי"ד דסנהדרין דין י"ב בתחלה כשנבנה בית המקדש היו ב"ד הגדול יושבין בלשכת הגזית וכו' וסופן לטבריא ומשם לא עמד ב"ד הגדול עד עתה וקבלה היה שבטבריא עתידין לחזור תחילה ומשם נעתקין למקדש עכ"ל. ולפי זה היה אומר הרב מופת הדור מהרח"א דהאי דאמרו בעירובין דף מ"ג דילמ' לב"ד הגדול אתא אינו לב"ד של לשכת הגזית כמ"ש הריטב"א בחידושיו אלא לב"ד העומד בטבריא. וכמדומה שראיתיו בספרו חנן אלהים בלקוטים:

דף לב:

מ"ט שופר עשה הוא וכו' עמ"ש הרב חוות יאיר סי' קי"ב ותימה על גאון שכמותו שלא ראה דברי הר"ן בסוגין ועמ"ש בעניותי בס' הקטן דברים אחדים דף נ"ו ע"ב בס"ד ועמ"ש הרב שבלי הלקט סי' צ"ז:

דף לג.

השתא משום שבות וכו' זו ואין צריך לומר זו קתני.מכאן הוקשה לי הצעיר וכן ראיתי אחר זמן בספרים חדשים מקרוב לאחרוני זמננו עמ"ש בהגהת הדרישה י"ד דכל מקום שנאמר בין בין אין לומר זו ואצל"ז ועמ"ש בעניותי בקונטריס אחורי תרעא בס"ד: